

Norges 21./22. rapport til FN om oppfølging av rasediskrimineringskonvensjonen

I. Innledning

1. Denne rapport redegjør for de tiltak som er gjort siden 19./20. periodiske rapport om gjennomføringen av FNs rasediskrimineringskonvensjon. Den besvarer FNs rasediskrimineringskomité sine merknader av mars 2011. Tilleggsspørsmålene av august 2012 er også besvart. I del II besvares komiteens merknader av 2011 og 2012. I del III følger informasjon knyttet til artiklene 1-7 i konvensjonen.

2. I denne rapport vises til Norges 19./20 periodiske rapport og vedlagte felles basis dokument. Det felles basisdokument (november 2009) er det samme som det som ble vedlagt den 19./20 rapport. Det felles basisdokument vil bli oppdatert i 2014. Norges 21./22. rapport til FNs rasediskrimineringskomité foreligger på engelsk og norsk.

II. Kommentar til merknader fra FNs rasediskrimineringskomité av mars 2011 og august 2012

Anbefaling nr. 6 Statistikk

Komiteen anbefaler at den statlige parten fremlegger oppdaterte opplysninger om befolkningens etniske sammensetning i samsvar med avsnitt 10 og 12 i retningslinjene for rapportering (CERD/C/2007/1) og dens generelle anbefaling 8 (1990) om selvidentifisering med bestemte rasemessige eller etniske grupper.

Statistikk over etniske grupper

3. Statistisk sentralbyrå har ingen data om befolkningens etniske sammensetning utover den statistikken som lages basert på fødeland og statsborgerskap. Både den norske befolkningsstatistikken og de tiårige folke- og boligtellingerne er basert på registerinformasjon. Den viktigste kilden er Det sentrale folkeregisteret. Her vil alle som er bosatt i Norge i mer enn 6 måneder eller har som intensjon om å bo i Norge i minst 6 måneder, være registrert. Alle etniske grupper som oppfyller disse betingelser vil være registrert i folkeregisteret, men det vil ikke være mulig å identifisere dem som enkeltgrupper utover hva som er mulig basert på fødeland.

Samisk statistikk

4. Statistisk sentralbyrå har de senere årene utviklet god statistikk over samer. De utgir annet hvert år publikasjonen Samisk statistikk som bl.a. inneholder tabeller over befolkning, utdanning, språk og arbeidsliv. Publikasjonen ble første gang utgitt på Samefolkets dag 6. februar 2006. Deretter er publikasjonen utgitt på samme dato i 2008, 2010 og 2012. Neste publikasjon kommer 6. februar 2014.

Publikasjonen utgis på norsk og samisk. Det kan også nevnes at det er etablert en Analysegruppe for samisk statistikk som er et statlig utvalg hvor bl.a. Statistisk sentralbyrå er representert. Dette utvalget utgir hvert år en publikasjon som heter ”Samiske tall forteller”. Publikasjonene inneholder artikler som dekker et bredt felt av samenes samfunn. Så langt er det laget fem utgaver av Samiske tall forteller, første gang i 2008.

Statistikk over nasjonale minoriteter

5. I Norge er følgende grupper anerkjent som nasjonale minoriteter, etter Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter: Jøder, kvener/norskfinner, skogfinner, romanifolket/tatere og rom. Det utarbeides i dag ingen statistikk på etnisk grunnlag, jf. personopplysningsloven § 2 om sensitive opplysninger. Flere av de nasjonale minoritetene har, på bakgrunn av tidligere tiders misbruk av etnisk registrering, uttrykt sterk skepsis mot alle former for registrering og kartlegging på etnisk grunnlag.

Anbefaling nr. 7 Inkorporering av konvensjonen

Komiteen inviterer den statlige parten til å overveie å inkorporere konvensjonen i den nasjonale rettsordenen på et høyere nivå gjennom menneskerettsloven av 1999.

6. Under forberedelse av lov om 19. juni 2009 nr. 80 om inkorporering av kvinnediskrimineringskonvensjonen i menneskerettighetsloven ble spørsmålet om inkorporering av andre menneskerettighetskonvensjoner, herunder rasediskrimineringskonvensjonen, drøftet. Det ble bestemt ikke å ta andre konvensjoner inn i menneskerettighetsloven, jf. Ot. prp. nr. 93 (2008-2009) punkt 6.2.3. Begrunnelsen var at bare utpreget generelle menneskerettighetskonvensjoner, og ikke mer spesielle konvensjoner, bør inntas i menneskerettighetsloven. Myndighetene har merket seg anbefalingen fra rasediskrimineringskomiteen og de nasjonale høringsuttalelser som støtter anbefalingen. En fastholder imidlertid vurderingen fra 2009.

Anbefaling nr. 8 Diskrimineringsgrunnlag

Komiteen anbefaler at diskrimineringsloven endres for å sikre forbud mot alle diskrimineringsgrunnlagene i konvensjonens artikkel 1.

7. Diskrimineringsloven forbyr diskriminering på grunn av etnisitet, nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge, språk, religion og livssyn. Stortinget vedtok 13. juni 2013 endringer i diskrimineringslovgivningen, herunder ny lov om diskriminering på grunn av etnisitet, religion og livssyn, jf. Prop. 88 L (2012-2013), Innst. 441 L (2012-2013) og Lovvedtak 95 (2012-2013). I den nye diskrimineringsloven om etnisitet videreføres vernet i gjeldende diskrimineringslov. Etnisitet,

religion og livssyn lovfestes som egne diskrimineringsgrunnlag i den nye loven. Nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge og språk defineres i lovteksten som en del av diskrimineringsgrunnlaget etnisitet. Myndighetene har vurdert om uttrykket rase bør tas inn i lovteksten, men har kommet til at det ikke er behov for å gjøre endringer ved å ta inn rase i lovteksten eller å presisere at det siktes til oppfatninger eller forestillinger om rase. Det er viktig for å bekjempe rasisme å bli kvitt forestillingen om at mennesker kan deles inn i raser. Å bruke uttrykket rase i lovteksten kan bidra til å bekrefte slike forestillinger. Departementet viser i lovens forarbeider til at det er klart at diskriminering på grunn av oppfatninger eller forestillinger om en persons rase må regnes som etnisk diskriminering, på samme måte som i dag. Stortinget sluttet seg til denne vurderingen.

Anbefaling nr. 9 Dialog og tiltak mot diskriminering

I lys av komiteens generelle anbefaling nr. 30 (2004) om ikke-borgere, oppfordrer komiteen den statlige parten til regelmessige konsultasjoner med de berørte grupper og lokalsamfunn og til å iverksette tiltak mot den diskrimineringen de møter, herunder når det gjelder tilgang til offentlige tjenester, bolig, utdanning, arbeidsmarkedet og helsetjenester, herunder ytelse av spesialiserte tjenester innen mental og fysisk helse for traumatiserte flyktninger og asylsøkere. Komiteen inviterer den statlige parten til å vurdere å gjenåpne Psykososialt senter for traumatiserte flyktninger. Komiteen anbefaler også at den statlige parten setter av økte økonomiske ressurser til opplæring av lærere for et multikulturelt utdanningsmiljø. Den statlige parten bør også ta de nødvendige skritt for å sikre at personer med innvandrerbakgrunn har tilgang til stillinger i de øvre sjikt av myndighetsapparatet, academia og næringslivet. Tilleggsspørsmål: Komiteen ber om oppdatert informasjon om arbeidet for å fremme innvandrere, flyktninger og asylsøkeres rett til egnede boliger. Det bes om ytterligere informasjon om virkningen av retningslinjene for å fremme mangfoldet innen offentlig sektor, og statistikk eller trender for rekrutteringen av innvandrere i denne sektoren.

Dialog

8. Regjeringen er opptatt av å ha kontakt med ulike grupper og miljøer i innvandrerbefolkningen i form av dialogmøter og andre kontaktpunkter. Dialogmøter kan gi tilgang til andre synspunkter enn de som når fram i formelle fora. Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene (KIM) er et rådgivende, uavhengig organ for myndighetene i saker som angår personer med innvandrerbakgrunn, se www.kim.no.

Forbud mot diskriminering

9. Regjeringen har vedtatt en ny lov om diskriminering på grunn av etnisitet, religion og livssyn. Lovens formål er å fremme likestilling uavhengig av etnisitet, religion og livssyn. Loven gjelder på

alle samfunnsområder, unntatt familieliv og personlige forhold. Se også artikkel 8.

Diskrimineringsloven forbyr både direkte og indirekte diskriminering. Loven har også bestemmelser om forbud mot trakassering, forbud mot instruks om å diskriminere eller trakassere, forbud mot gjengjeldelse og forbud mot medvirkning. I tillegg har loven bestemmelser om positiv særbehandling. Personer som opplever å bli utsatt for diskriminering kan klage saken inn for Likestillings- og diskrimineringsombudet, som håndhever loven. Uttalelser fra Ombudet kan klages inn for Likestillings- og diskrimineringsnemnda.

Plikt til aktivt likestillingsarbeid

10. Fra 1. januar 2009 er det innført en aktivitets- og rapporteringsplikt i diskrimineringsloven. Plikten videreføres i den nye diskrimineringsloven om etnisitet. Aktivitetsplikten pålegger offentlige myndigheter å arbeide aktivt, målrettet og planmessig for å fremme lovens formål. Plikten gjelder også arbeidsgivere i privat sektor som jevnlig sysselsetter mer enn 50 ansatte, og alle arbeidsgivere i offentlig sektor. Arbeidslivets organisasjoner har tilsvarende aktivitetsplikt innenfor sine virkefelt. Aktivitetsplikten for arbeidsgivere omfatter blant annet lønns- og arbeidsvilkår, forfremmelse, utviklingsmuligheter og beskyttelse mot trakassering. Virksomhetene skal redegjøre for planlagte og iverksatte tiltak i årsberetning eller årsbudsjett. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) utarbeider årlige statusrapporter for virksomhetenes arbeid for økt rekruttering og mangfold på arbeidsplassen. www.mangfoldsportalen.no gir informasjon og veiledning om rekruttering av personer med innvandrerbakgrunn og mangfoldsarbeid på arbeidsplassen. Portalen retter seg mot arbeidsgivere, tillitsvalgte og HR-ansvarlige i offentlig og privat sektor.

Psykososialt senter for flyktninger

11. Fra 2004 til 2008 ble Psykososialt senter for flyktninger erstattet av Nasjonalt kunnskapscenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) og fire tilknyttede regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS). Bakgrunnen for dette var at Norge vurderte at det var behov for å styrke kunnskapsgrunnlaget for arbeid med traumatiserte flyktninger og øke kompetansen i tjenestene. Midler til klinisk virksomhet ble overført til de regionale helseforetakene. Det psykososiale arbeidet med flyktninger er styrket etter nedleggelsen av senteret.

Nasjonal strategi for innvandrerhelse (2013-2017)

12. Regjeringens mål er at alle skal ha likeverdige helse- og omsorgstjenester. Dette utfordres både på grunn av språkproblemer, kulturelle forskjeller og at enkelte innvandrergrupper har særskilte helseproblemer. Dagens kunnskap om innvandreres helse er mangelfull, og enkelte grupper har større

sykdomsrisiko enn den øvrige befolkningen. Strategien beskriver hovedutfordringene på området og tiltak for å møte disse.

Veileder

13. Regjeringen utarbeidet i 2010 en egen veileder til statlige virksomheter for å støtte etterlevelse av diskrimineringslovgivningen. I statlig sektors arbeidsgiverpolitikk er det også retningslinjer for å stimulere til mangfold, herunder økt rekruttering av personer med innvandrerbakgrunn. Dette gjelder både rekruttering generelt og rekruttering til lederstillinger.

Moderat kvotering ved ansettelser av personer med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn

14. Regjeringen gjennomførte i 2008-2009 et forsøksprosjekt med moderat kvotering av personer med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn i 12 statlige virksomheter. Regjeringen har satt i gang en ny toårig prøveperiode med moderat kvotering av ikke-vestlige innvandrere.

Intervjuordningen

15. Statlige virksomheter er forpliktet til å innkalle minst en søker med innvandrerbakgrunn til intervju, forutsatt at søkeren er kvalifisert. Denne ordningen har gitt gode resultater, og flere kommuner har også innført en slik ordning. I alt 33 kommuner benytter ordningen.

Tiltak for å minske frafall i videregående opplæring og øke flerkulturell kompetanse i utdanningssektoren

16. Regjeringen vil i 2013 bruke 30 millioner kr til å øke kompetansen på det flerkulturelle området i hele utdanningssektoren. Videre er det satt av ekstra midler til bedrifter som tar inn lærlinger med kort botid i Norge og manglende norskferdigheter. Gjennom en statlig finansiert kampanje, vil man i tillegg til en breddekampanje, gjennomføre målrettede tiltak for å rekruttere flere personer med innvandrerbakgrunn til lærerutdanningen, og regjeringen har bevilget ekstra ressurser til utdanning av tospråklige lærere. Se også artikkel 7A nummer 1.

Handlingsplan 2013-2016: Vi trenger innvandrernes kompetanse

17. Handlingsplanen ble lagt fram av regjeringen i august 2013. Hovedformålet er å legge til rette for at innvandrere får brukt kompetanse og ressurser i arbeidsmarkedet. Planen var ett av de viktige tiltakene i en stortingsmelding fra 2012 om en helhetlig integreringspolitikk. Handlingsplanen er en del av innsatsen for å øke sysselsettingen blant innvandrere. Den kommer i tillegg til tiltak med sikte på grunnleggende kvalifisering, inkludert norskopplæring.

Anbefaling nr. 10 Tolketjenester

Komiteen oppfordrer den statlige parten til å bedre tilgjengeligheten til og kvaliteten på profesjonelle tolketjenester, særlig innen områdene helse- og rettsvesen, herunder øremerking av budsjettmidler for å dekke et mangfold av språk. Komiteen anbefaler at det lovfestes rett til profesjonell tolking når det gjelder offentlige tjenester, og forbud mot bruk av mindreårige og slektninger som tolker. Komiteen anbefaler også at ansatte innen offentlig tjenesteyting mottar informasjon og veiledning om hvordan man skal engasjere og samarbeide med kvalifiserte tolker.

Bedre tilgjengelighet til profesjonelle tolker, særlig innen retts- og helsevesen

18. Tilgangen til kvalifiserte tolker er økt både gjennom opprettelse av permanent tolkeutdanning og av Nasjonalt tolkeregister. For tolker som har gjennomført grunnutdanning, er det også mulig å ta påbyggingsmoduler. Høyskolen i Oslo og Akershus arbeider for å utvide tilbudet til en bachelorgrad i tolking. Satsing på utdanning for tolker de siste årene har bidratt til at flere tolker har hevet sin kompetanse. Tolkeutdanningen i Norge gir ikke spesialisering innenfor fagfelt som retts- og helsevesen, men tar utgangspunkt i det faktum at en tolk i sin karriere vil måtte forholde seg til en mengde ulike fagfelt. Studiet tar derfor sikte på å gi studentene strategier og rutiner for å sette seg inn i stadig nye fagområder. Kontekstkunnskap og terminologiarbeid knyttet til retts- og helsevesen inngår imidlertid både i grunnutdanningen og i flere av påbygningsemnene. Høyskolen i Akershus og Oslo, som har ansvaret for tolkeutdanningen, tilbyr med ujevne mellomrom en modul som heter «tolkning i nemnds- og rettsmøter».

19. I Handlingsplanen for samiske språk – status 2010 og videre innsats 2011 er det satt opp en rekke mål som retningsgivende for den videre utviklingen av offentlige tjenester på samisk. Her kan nevnes utvikling av en god samisk tolketjeneste og godkenningsordning. Indre Finnmark tingrett har et særlig ansvar for bruk av samisk i rettsvesenet. I denne forbindelse har Indre Finnmark tingrett også ansvar for utvikling av juridisk terminologi i det samiske språk. Tingretten har ansatt saksbehandlere med kompetanse i det samiske språk. I oppdragsdokumentet til de regionale helseforetakene er det stilt krav om at det skal etableres tolketjenester til pasienter som har behov for dette og at det skal iverksettes tiltak for å styrke ansattes språk og kulturkompetanse knyttet til samisk befolkning. Helse Nord RHF har fått i oppdrag å finansiere og gjennomføre et 2-årig tolkeprosjekt for å bedre tolketjenesten til den samiske befolkningen. Prosjektet ble igangsatt høsten 2010. Det skal rapporteres på dette i årlig melding til Helse- og omsorgsdepartementet.

20. Helsedirektoratet har også gitt ut en veileder om helsetjenestetilbudet til asylsøkere, flyktninger og familiegjenforente. Veilederen ble revidert i 2010 og inneholder et kapittel om bruk av tolk. De to nevnte veilederne fra Helsedirektoratet omtaler plikter og ansvar helsepersonell i kommuner og

helseforetak har når det gjelder bruk av tolk. I regi av samhandlingsprosjektet ”Styrking av likeverdig og integrerende helsetjenester for minoritetsbefolkning i Hovedstadsområdet” (”Likeverdsprosjektet”) er det foretatt en omfattende analyse av kvaliteten på tolking i sykehusene i Oslo-området og Oslo kommune. Oslo universitetssykehus utreder for tiden muligheten for å opprette en egen tolkesentral som skal sørge for at helsepersonell får tilgang til tolker med dokumenterte kvalifikasjoner. Mangelfull helsehjelp som følge av at det ikke er gitt adekvat tolketjeneste, vil sannsynligvis kunne påklages til Fylkesmannen som brudd på pasient- og brukerrettighetsloven.

21. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Helsedirektoratet, Domstoladministrasjonen og Utlendingsdirektoratet har nylig utarbeidet veiledende anbefalinger for bruk av tolk innenfor sine arbeidsområder. Bruk av tolk ved behandlingen av saker som berører seksuelle forhold er utfordrende på grunn av språkproblemer og mangler på tolker med rett kjønn. Det er utnevnt et offentlig utvalg som skal fremme forslag til hvordan bruk av tolk i offentlig sektor bør organiseres. Utvalget skal fremme sine forslag høsten 2014. En lovregulering av et forbud mot bruk av barn som tolk skal utredes.

Anbefaling nr. 11 Introduksjonsloven

For å redusere frafallet og sikre at opplæringsprogrammet ikke er til hinder for statsborgerskap og naturalisering, anbefaler komiteen at den statlige parten overvåker gjennomføringen nærmere for å fastslå om den er av ensartet kvalitet, er tilpasset visse grupper når det gjelder kjønn og opprinnelse, og at den fortsatt er tilgjengelig ved skifte av bopel.

22. Se artikkel 5 I D nummer 3 om opplæring i norsk- og samfunnskunnskap og IE nr. 5 om introduksjonsprogram. Det store flertall av de som er omfattet av rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap deltar i undervisningen og oppfyller sine plikter etter introduksjonsloven. Undervisningen skal tilpasses den enkeltes behov, og på bakgrunn av kartlegging skal det utarbeides en individuell plan. Deltakeren mister ikke sine rettigheter til gratis norskopplæring selv om han/ hun flytter til en annen kommune. Opplæringen er ikke gratis for alle grupper innvandrere. En del velger å betale for opplæring. I tillegg er det utarbeidet et gratis tilgjengelig nettbasert læremiddel i samfunnskunnskap. Fristen for å gjennomføre pliktig opplæring i norsk og samfunnskunnskap er tre år. Når det gjelder komiteens bemerkning om kravet i statsborgerloven om at søkere mellom 18 og 55 år må gjennomføre norskopplæring, så følger myndighetene med på hvilke konsekvenser kravet får.

Anbefaling nr. 12 Enslige mindreårige asylsøkere

Komiteen anbefaler at den statlige parten tar alle nødvendige skritt for å sikre spesiell beskyttelse for enslige mindreårige asylsøkere, herunder helsetjenester, utdanning og omsorg av kompetente verger,

i samsvar med Norges internasjonale forpliktelser. Den anbefaler også at disse barna bosettes i lokalsamfunn utenfor asylmottak, så snart som mulig og at det blir mulig for dem å ta utdanning utover grunnskolen. Tilleggsspørsmål: Komiteen imøteser ytterligere informasjon om forslaget til endringer i utlendingsloven, den nye vergemålsloven og den praktiske gjennomføringen av disse.

Mindreårige asylsøkere som er mellom 15 og 18 år gamle og som bor på asylmottak

23. Enslige mindreårige asylsøkere under 15 år ivaretas av statlig barnevernmyndighet. Det er Utlendingsdirektoratet (UDI) og det enkelte mottaket som har omsorgsansvaret for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år, og disse bor i egne mottak eller avdelinger. Enslige mindreårige som kommer sammen med voksne omsorgspersoner, og personer som etter en aldersvurdering fastslås å være over 18 år, bor i ordinære asylmottak. Alle mindreårige asylsøkere gis omsorg, utdanningsmuligheter, helsetjenester og mulighet til å delta i ulike aktiviteter. Det er besluttet at UDI fortsatt skal ha ansvaret for bo- og omsorgstilbudet for enslige mindreårige asylsøkere over 15 år.

Enslige mindreårige asylsøkere mellom 16 og 18 år som gis midlertidig tillatelse i påvente av retur (tidligere «begrenset tillatelse»)

24. Enslige mindreårige mellom 16 og 18 år som ikke har annet grunnlag for opphold enn at de er uten forsvarlig omsorg ved retur, kan gis en midlertidig tillatelse i påvente av retur fram til fylte 18 år. Tillatelsen er begrenset i den forstand at den verken kan fornyes utover fylte 18 år, gir rett til familiegjening eller danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse. Ut over dette gir den tilnærmet samme rettigheter og plikter som tillatelser uten slik begrensning, for eksempel til helse- og omsorgstjenester og utdanning.

Representant for enslige, mindreårige asylsøkere

25. Ny representantordning for enslige, mindreårige asylsøkere trådte i kraft 1. juli 2013, jf. utlendingsloven kapittel 11 A. Ordningen innebærer at alle enslige, mindreårige asylsøkere har rett til en representant, som skal ivareta barnets interesser i asylsaken. Retten til representant gjelder også for enslige mindreårige som søker om en begrenset oppholdstillatelse fordi de antas å være utsatt for menneskehandel (refleksjonsperiode). Det nye regelverket i utlendingsloven erstatter dagens vergeordning, og synliggjør at det er klare forskjeller mellom et oppdrag som verge og et oppdrag som representant for en enslig, mindreårig asylsøker. De særskilte reglene gir klarere retningslinjer for hva som skal være representantens oppdrag, og sikrer at alle representantene får nødvendig og kvalitativt lik opplæring. Nye bestemmelser i utlendingsforskriften om godtgjøring og dekning av representantens utgifter trådte også i kraft 1. juli 2013.

Raskere bosetting

26. For å bedre situasjonen for enslige mindreårige asylsøkere over 15 år ble det i 2011 iverksatt et pilotprosjekt for raskere bosetting i kommunene. I 2011 var bare 27% bosatt innen regjeringens 3 måneders mål. I 2012 ble 63% bosatt innen 3 måneders målet og i 2013 80%. Denne positive utviklingen har skjedd fordi dette har vært en prioritert gruppe i bosettingsarbeidet.

Kartlegging av asylbarns levekår

27. Som en del av oppfølgingen av Meld. St. 27 (2011-2012) Barn på Flukt, settes det nå i gang et prosjekt som skal innhente mer kunnskap om livssituasjonen til barn som søker asyl, både medfølgende og enslige mindreårige. Målet med kartleggingen er å identifisere og finne nærmere ut hvordan tjenestene til barn i mottak og omsorgssentre fungerer, og hvordan offentlige tjenester – som barnehage, skole, helsetjenester og barnevern – følger opp barn som søker asyl. Den første undersøkelsen blir gjennomført i 2014, og det legges opp til periodiske undersøkelser.

Helsetjenester

28. Asylsøkere har rett til helsetjenester, herunder tolketjenester, på lik linje med øvrige innbyggere i kommunen. Dette gjelder også retten til fastlege. Alle barn med lovlig opphold i landet har samme rettigheter som andre barn når det gjelder oppsøkende tannhelsetjenester.

Utdanning

29. Barn og unge i omsorgssenter og asylmottak har den samme retten til grunnskoleopplæring som andre barn og unge i Norge, herunder rett til spesialundervisning og særskilt språkopplæring. De som er over opplæringspliktig alder (16 år) har ikke rett til opplæring, men det finnes en tilskuddsordning slik at kommunene kan søke om støtte i forbindelse med opplæring på grunnskolenivå for mindreårige asylsøkere over opplæringspliktig alder. Denne tilskuddsordningen blir benyttet og opplæring blir gitt, men dette er opp til den enkelte kommune og således variabelt. Spørsmålet om å innføre rett til grunnskoleopplæring for mindreårige asylsøkere som er over opplæringspliktig alder er til vurdering.

Fylkeskommunen har anledning til å ta asylsøkere inn på videregående skole, men elevene har ingen rett til videregående opplæring. Spørsmålet om å innføre rett til videregående opplæring for asylsøkere er også til vurdering. I 2011 ble det innhentet uttalelser fra en rekke land om hva slags rett til utdanning asylsøkere under 18 år har.

Anbefaling nr. 13 Flyktningsmottak

Komiteen (...) anbefaler at den statlige parten bringer forholdene i mottakene og de spesielle retursentrene, og i mottakene for barn, i tråd med relevante internasjonale

menneskerettighetsstandarder. Den anbefaler at den statlige parten tilbyr nødvendige helsetjenester av mental og fysisk art ytet av spesielt opplærte, kvalifiserte ansatte. Tilleggspørsmål: Komiteen gjentar sin anbefaling om at den statlige parten yter de nødvendige mentale og psykologiske helsetjenester til utlendinger på Trandum utlendingsinternat.

Forholdene i asylmottak for avviste asylsøkere

30. Regjeringen besluttet i 2010 å legge ned ordningen med ventemottak for personer med endelig avslag på sin asylsøknad, fordi ordningen ikke hadde fungert tilfredsstillende. Personer med endelig avslag på asylsøknaden har tilbud om å bo i ordinære asylmottak, der de får tilbud om kvalifiseringskurs og individuell oppfølging og tilrettelegging for retur. Personer med endelig avslag på asylsøknad kan når som helst kontakte UDI for innkvartering i asylmottak.

Forholdene i asylmottak for barn i alderen 16 til 18 år som gis midlertidig tillatelse i påvente av retur (tidligere «begrenset tillatelse»)

31. I en periode ble enkelte personer i denne alderen og med begrenset tillatelse innkvartert samlet i ett mottak for enslige mindreårige asylsøkere. Dette har opphørt. Både standarden i norske mottak og tilbudet til personer som søker beskyttelse er i samsvar med internasjonale menneskerettigheter. Botilbudet gis inntil faktisk utreise, eller til bosetting i en kommune. Botilbudet inkluderer ytelser til livsopphold, både i naturalia og i kontanter. Som hovedregel er asylmottak bemannet på dagtid. For enslige mindreårige asylsøkere mellom 16-18 år og personer med behov for oppfølging har man såkalte forsterkede mottaksplasser. Enhver beboer kan når som helst flytte fra et asylmottak.

Terskelen for fengsling og varigheten av midlertidig internering av personer som man verifiserer identiteten til

32. Ved lov av 6. januar 2012 (i kraft 1. mars 2012) ble det gjort endringer i utlendingsloven vedrørende adgang til fengsling og andre tvangsmidler. Det er innført senkede beviskrav ved fengsling på grunn av identitetstvil og unndragelsesfare. Det er ikke lenger krav om sannsynlighetsovervekt, men tilstrekkelig at det er ”konkrete holdepunkter for å anta” at vedkommende oppgir uriktig identitet eller at vedkommende vil unndra seg iverksettelse. I høringsbrevet fra 2010 var det foreslåtte kriteriet ”grunn til å anta”. Fordi flere høringsinstanser tolket formuleringen slik at det ikke krevdes objektive holdepunkter, valgte departementet en annen formulering i lovforslaget, slik at det tydelig går frem at bevis- og sannsynlighetsvurderingen må basere seg på konkrete, objektive forhold.

33. I praksis vil de fleste som fengsles etter utlendingsloven være innsatt ved utlendingsinternatet i noen få dager. Noen vil kunne oppholde seg der over lengre tid, men innen lovbestemte grenser og

under jevnlig prøving av en domstol. Fengsling etter utlendingsloven kan som hovedregel besluttes for høyst fire uker av gangen. Samlet fengslingstid kan ikke overstige 12 uker med mindre det foreligger særlige grunner. Det understrekes at det både ved første fengslingsavgjørelse og ved eventuelle beslutninger om videre fengsling, må prøves om fengsling vil være et uforholdsmessig tiltak.

Forholdene i Politiets utlendingsinternat på Trandum

34. Våren 2011 besøkte representanter fra CPT (European Committee for the Prevention of Torture) politiets utlendingsinternat på Trandum (internatet) som ledd i deres besøk ved norske institusjoner. CPT avgav sin rapport etter besøket i Norge i desember 2011. Norske myndigheter mener at rapporten underbygger at forholdene ved internatet er i tråd med internasjonale menneskerettighetsstandarder, og vil fortsette arbeidet med å opprettholde en høy standard på internatet. På internatet oppholder det seg utlendinger som er pågrepet etter utlendingsloven på bakgrunn av identitetsavklaring eller fordi de er i en utsendelsesprosess. For opphold ut over tre dager kreves kjennelse fra domstolen. De siste tre årene har det foregått en betydelig oppgradering av internatet, med blant annet en egen fløy for kvinner, mindreårige asylsøkere og barnefamilier.

35. I begynnelsen av 2012 ble det ansatt egen sykepleier ved internatet. Sykepleieren undersøker nyankomne i tråd med anbefalingene fra CPT om at internatet må «ensure appropriate psychological/psychiatric assistance to foreign nationals». Sykepleieren har eget kontor på internatet, og er tilgjengelig på dagtid. For øvrig har internatet avtale med lege som har faste konsultasjonsdager og kan kontaktes ved behov. De som har behov for å konsultere en lege fremsetter ønske overfor ansatte i sin avdeling, og deretter settes det opp legetime. Ved behov for akutt medisinsk hjelp benyttes den ordinære helsetjenesten. Behovet for hjelp med psykiske problemer ivaretas av sykepleier og legetjenesten som internatet har avtale med. Personer med alvorlig behandlingstrengende psykisk sykdom får rask vurdering av lege og henvises umiddelbart til behandling i spesialisthelsetjenesten. Tidligere var det tilknyttet en egen psykolog til legesenteret internatet har avtale med, men ordningen er avvirket fordi det viste seg at det ikke var behov for den.

Anbefaling nr. 14 Fri rettshjelp

Komiteen, som minner om sin generelle anbefaling nr. 31 (2005), anbefaler at anbefalinger om fri rettshjelp fra Likestillings- og diskrimineringsombudet og Likestillings- og diskrimineringsnemnda likestilles med anbefalinger fra Sivilombudsmannen.

36. I stortingsmelding nr. 26 (2008-2009) Om offentlig rettshjelp drøftes det om det bør innvilges fri rettshjelp til den private part der søksmål er anbefalt av Likestillings- og diskrimineringsombudet,

tilsvarende den ordning som i dag gjelder for Sivilombudsmannen. Stortingsmeldingen er for tiden til behandling i Justis- og beredskapsdepartementet. I NOU 2011: 18 Struktur for likestilling foreslås at det innvilges fri rettshjelp uten krav til behovsprøving i saker der klager har fått nemndas medhold i diskriminering og nemnda anbefaler fri rettshjelp. Utredningen har vært på høring og er nå til behandling i Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. I NOU 2012: 15 Politikk for likestilling anbefales at fri rettshjelp uten behovsprøving gis til den private part i diskrimineringsaker i saker der Likestillings- og diskrimineringsombudet anbefaler dette. I slike saker bør ombudet som hovedregel opptre som partshjelper i saken for domstolen. Utredningen er ute på høring.

Anbefaling nr. 15 Kjønnsmestelse og tvangsekteskap

Komiteen ber om å motta en oppdatert evaluering av effekten av handlingsplanen mot kvinnelig kjønnsmestelse (2008-2011) og handlingsplanen mot tvangsekteskap (2008-2011) og en vurdering av hvordan disse også kan fremme rettighetene til kvinner og piker fra enkelte minoritetsgrupper uten at de stigmatiseres.

37. Evalueringen av Handlingsplan mot tvangsekteskap (2008-2011) konkluderer med at tiltakene har forsterket det forebyggende arbeidet og har ført til flere tilgjengelige hjelpetilbud. Unge som trenger hjelp, kontakter hjelpeapparatet i større grad enn tidligere. Innsatsen har ført til styrket kompetanse og tilbud i det offentlige hjelpeapparatet.

38. Evaluering av Handlingsplan mot kjønnsmestelse (2008-2011) viser at tiltakene bidrar til økt fokus på målrettet helseinformasjon, forebyggende helsearbeid og tilbud om helsehjelp dersom det er behov knyttet til kjønnsmestelse. Tilbudene skal gis på en måte som ikke bidrar til stigmatisering, ved at tilbudene gis av helsestasjons- og skolehelsetjenesten, som er et lavterskeltilbud for hele befolkningen. Evalueringene viser samtidig at det fremdeles er behov for mer kunnskap, bedre beredskap og samordning i de ordinære offentlige tjenestene. Frivillige organisasjoner er viktige aktører for dialog og fungerer mange ganger som brobyggere mellom myndigheter og berørte grupper. Derfor er det viktig for regjeringen fortsatt å gi støtte til organisasjoner som jobber mot kjønnsmestelse og tvangsekteskap, samt å ha en løpende dialog med organisasjonene. De frivillige organisasjonene har vært konsultert i utarbeidelsen av Handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnsmestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet (2013-2016). I den nye handlingsplanen legges det blant annet vekt på at ungdom og foreldre selv skal kunne medvirke i innsatsen og forme utviklingen på området. Tiltakene sees i sammenheng med og supplerer arbeidet mot vold i nære relasjoner og mot vold og seksuelle overgrep mot barn.

Se også artikkel 5 I B nummer 1 – 3 og 5 I D nummer 4.

Anbefaling nr. 16 Krisesentre

Komiteen oppfordrer den statlige parten til å påse at krisesentrene under den nye ordningen har fagutdannede ansatte med tilstrekkelige kunnskaper og faglig kompetanse til å arbeide med mennesker med etnisk minoritetsbakgrunn eller innvandrerbakgrunn, særlig når det gjelder dem som er offer for vold og/eller menneskehandel. Den anbefaler også at alt gjøres for å finne hensiktsmessige boliger for dem som forlater sentrene, borte fra dem som begikk overgrep mot dem. Tilleggsspørsmål: Komiteen ønsker å motta statistikk som viser sammensetningen basert på alder, opprinnelse og etnisitet på personer som søker hjelp eller beskyttelse på krisesentrene. Komiteen ber også om nærmere opplysninger om innholdet i den opplæring som de ansatte ved sentrene får for ha kunnskap og kompetanse til å møte behovene til alle mennesker som søker hjelp på disse sentrene, herunder utenlandske kvinner som er offer for menneskehandel eller vold.

39. 1974 personer overnattet på krisesentre i 2011. Antall personer og opphold har økt jamt i perioden 2008-2010. Gjennomsnittlig varighet på et opphold var 28 døgn i 2011. Beboere med innvandrerbakgrunn hadde lengst botid, med 32 døgn i snitt. Gruppen av beboere som er utsatt for menneskehandel oppholdt seg i snitt i 77 døgn. 62% av beboerne hadde innvandrerbakgrunn, og de var gjennomgående yngre enn beboere uten innvandrerbakgrunn. For mer informasjon, se: <http://www.bufetat.no/Documents/Bufetat.no/Bufdir/Krisesentre/Statistikk/Rapport%20Krisesenterstatistikk%202011.pdf>

40. Krisesenterloven presiserer at kommunene skal sørge for god kvalitet på tilbudet, blant annet ved at de ansatte har kompetanse til å ta vare på de særskilte behovene til brukerne. Loven åpner også for at myndighetene kan gi forskrift om krav til kompetanse hos de ansatte. Det er satt i gang flere kompetansehevende tiltak. Krisesenterloven presiserer at krisesentertilbudet omfatter oppfølging i reetableringsfasen, herunder hjelp til å etablere seg i ny bolig. Se også omtale under artikkel 5 I B 1-3. Krisesenterloven presiserer at Fylkesmannen skal føre tilsyn med at kommunene utfører de oppgavene de er pålagt etter krisesenterloven. Kommunenes implementering av krisesenterloven skal evalueres i perioden 2012-2014.

Anbefaling nr. 17 Transnasjonale selskaper

Den statlige parten bør særlig lete etter måter å holde multinasjonale selskaper hjemmehørende i Norge og/eller under norsk jurisdiksjon ansvarlige for eventuelle negative virkninger for rettighetene til urfolk og andre etniske grupper på, i samsvar med prinsippene for sosialt ansvar og selskapenes etiske retningslinjer.

41. Regjeringens klare anbefaling i stortingsmelding nr. 10 (2008-2009) er at bedrifter skal ta hensyn til urfolks interesser ved virksomhet i andre land. Blant annet forventer regjeringen at norske bedrifter som er involvert i naturressursutvinning, utvikler sitt arbeid med beste praksis for ivaretagelse av sosiale og miljømessige hensyn som rettesnor og siktemål, og at de ivaretar urfolks rettigheter. I Stortingsmelding nr. 13 (2010-2011) Aktivt eierskap – norsk statlig eierskap i en global økonomi, har regjeringen blant annet uttrykt forventninger til at de statlig eide selskapene respekterer grunnleggende menneskerettigheter i all sin virksomhet, herunder barns, kvinners, minoriteters og urfolks rettigheter, slik de fremkommer i internasjonale konvensjoner.

Anbefaling nr. 18 Samiske rettigheter

I lys av komiteens generelle anbefalinger nr. 23 (1997), anbefaler komiteen at den statlige parten rådfører seg med østsamene og sjøsamene og iverksetter tiltak med sikte på å sette dem i stand til fullt ut å utøve sine menneskerettigheter og grunnleggende friheter og til å opprettholde og utvikle sin kultur og sitt inntektsgrunnlag, herunder forvaltning av land og naturressurser, særlig når det gjelder reinbeiter og fiske. Komiteen oppfordrer den statlige parten til å ta aktive skritt for å sette det samiske samfunnet i stand til bevare sin kulturelle identitet og til å overvåke og bekjempe alle former for diskriminering mot de samiske samfunnene. Den anbefaler at den statlige parten lovfester en utdanningspolitikk som tar opp det samiske samfunns behov for morsmålsundervisning, herunder læremidler og menneskelige ressurser. Komiteen ville sette pris på å motta resultatene av Finnmarkskommisjonens undersøkelse av østsamenes krav på land.

Folkerettslige forpliktelser i forvaltningen av saltvannsfiske

42. Kystfiskeutvalget la fram sin innstilling NOU 2008: 5 Retten til fiske i havet utenfor Finnmark 18. februar 2008. Saken har vært på bred høring, og regjeringen og Sametinget avsluttet konsultasjonene om saken i mai 2011. Konsultasjonspartene har ulikt syn på forståelsen av de folkerettslige spørsmålene og den sedvanemessige historiske bruken. Sametinget er av den mening at folkeretten og da særlig International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) må medføre at samene gis en anerkjennelse av retten til fiske, likeledes gir den samiske sedvanemessige historiske bruken en slik rett. Staten la til grunn at gjeldende fiskeriforvaltning er i tråd med staten sine folkerettslige plikter overfor samene. Konsultasjonspartene lyktes likevel i å komme til enighet om et sett tiltak som skal medvirke til å sikre det materielle grunnlaget for sjøsamisk kultur.

43. Sametinget og Miljøverndepartementet inngikk i 2010 en rammeavtale om gjennomføring av konsultasjoner mellom miljømyndighetene og Sametinget om regulering av laksefisket i Nord-Troms og Finnmark. Punkt 3 i avtalen gjelder opprettelsen av et arbeidsutvalg med representanter fra laksefiskeorganisasjoner, Sametinget, Finnmarkseiendommen og myndighetene. Arbeidsutvalget skal

drøfte og foreslå reguleringer av laksefisket i sjø og elv. I 2012 ble det gjennomført konsultasjoner med Sametinget om reguleringene i laksefisket i Nord-Troms og Finnmark for fiskesesongen 2012. Det ble ikke oppnådd full enighet. Sametinget er representert i delegasjonen som forhandler med Finland om en ny avtale om blant annet laksefisket i Tanavassdraget. Hovedformålet med forhandlingene er å redusere fisket til et bærekraftig nivå. Det er lagt opp til at nye fiskereguleringer skal være på plass fra og med fiskesesongen 2015.

Østsamisk kultur over grenser

44. Østsamene i Neiden (også kjent som skoltesamene) kom svært uheldig ut da riksgrensene mellom Norge, Finland og Russland ble trukket. I tillegg har andre reindriftsutøvere gjennom langvarig bruk opparbeidet beiterett i de områdene som østsamene tidligere drev reindrift på. Flertallet i Samerettsutvalget foreslo i NOU 1997: 4 at man skulle forsøke å gjenopprette østsamisk reindrift. Forslaget ble vurdert i arbeidet med finnmarksloven. Regjeringen valgte å ikke gå inn for en slik løsning. Østsamisk museum i Neiden er av Sametinget valgt til det samiske tusenårsstedet. Sametinget er ansvarlig for driften og organiseringen av museet. Østsamisk museum i Neiden vil være et viktig senter for revitalisering av østsamisk/skoltesamisk språk og kultur, og for kulturutveksling og grenseoverskridende samarbeid med skoltesamer i Finland og Russland.

Iverksette aktive tiltak for å gjøre samene i stand til å bevare sin kulturelle identitet, overvåke og motarbeide alle former for diskriminering mot samer

45. Myndighetene arbeider kontinuerlig med en rekke tiltak for at samene skal kunne beholde sin kulturelle identitet. Synliggjøring av samiske språk og samiske institusjoner er viktig for å bekrefte og støtte samisk identitet og tilstedeværelse. Regjeringen la i 2009 frem Handlingsplan for samisk språk. Målet med handlingsplanen er å få flere samiske språkbrukere. Neste statusrapport om gjennomføringen av handlingsplanen vil foreligge i 2013. For å overvåke og motarbeide alle former for diskriminering av samene, er tiltak for styrking av kulturell identitet sentrale. Regjeringen og Sametinget har blitt enige om at Gáldu – ressurscenter for urfolks rettigheter tildeles midler for å styrke senterets arbeid med likestilling og antidiskriminering. Prosjektet startet opp i 2010 og er foreløpig planlagt å vare frem til 2014.

Iverksette en utdanningspolitikk for å ta opp kravene om morsmålsopplæring for samer

46. I Norge er retten til opplæring i/på samisk regulert i opplæringsloven kapittel 6. Opplæringen gis i/på de tre samiske språkene – sør-, lule- og nordsamisk. Det gjennomføres tilsyn med om elevene får innfridd sine rettigheter til samiskopplæring. Hittil har tilsynet hatt noe begrenset omfang, så resultatet er foreløpig uklart. Sametinget har ansvaret for utvikling og produksjon av samiske læremidler og får årlig støtte fra staten til dette arbeidet. Det er fortsatt mangel på samiske læremidler

innenfor en del fag og emner, men det er satt i gang tiltak for å få økt effekten i arbeidet. Blant annet innebærer mangel på kvalifiserte læremiddelforfattere at arbeidet tar tid.

Resultatene fra Finnmarkskommisjonens vurdering av østsamiske landkrav

47. Finnmarkskommisjonen avga sine to første rapporter i mars 2012 og februar 2013 om henholdsvis felt 1 Stjernøya/Seiland og felt 2 Nesseby. Kommisjonen har for tiden ytterligere tre felt under utredning. Foreløpig har kommisjonen ikke påbegynt undersøkelser av felt som omfatter østsamiske områder. Når det foreligger resultater av felt som omfatter østsamiske områder, vil de bli sendt til komiteen.

Anbefaling nr. 19 Konsultasjoner med urfolk

Komiteen ber den statlige parten om å ta med i sin neste periodiske rapport opplysninger om konsultasjoner som har vært ført og føres av statens regjering om industrielle og andre prosjekter i alle territorier der urfolk tradisjonelt bor.

48. Det er slått fast i konsultasjonsprosedyrene at statlige myndigheter har en plikt til å konsultere Sametinget i "saker som vil kunne påvirke samiske interesser direkte". Berørte samiske interesser i alle områder hvor samer tradisjonelt lever, har rett til konsultasjoner. Når det gjelder saker om undersøkelse og utvinning av mineraler, er det nedfelt i mineralloven at forvaltning og bruk av mineralressurser skal ivareta hensynet til naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsliv og samfunnsliv. Disse reglene gjelder generelt for hele landet og har betydning i alle områder med samiske interesser. I tillegg er det i mineralloven etablert visse særskilte saksbehandlingsregler for å ivareta samiske interesser i saker om undersøkelse og utvinning av mineraler i Finnmark fylke. Regjeringen følger for tiden opp Samerettsutvalget II sitt forslag om å lovfeste statens konsultasjonsplikt overfor den samiske befolkningen. Regjeringen følger også opp utvalgets forslag til ny lov om kartlegging og anerkjennelse av eksisterende landrettigheter i de tradisjonelle samiske områdene fra Troms fylke og sørover. Utvalget har også fremsatt forslag om endringer i minerallovgivningen og i en rekke andre sektorlover. Sametinget blir konsultert i forbindelse med oppfølgingsarbeidet.

Anbefaling nr. 20 Rom og romanifolket/taterne

I lys av komiteens generelle anbefaling nr. 27 (2000) om diskriminering mot rom, anbefaler komiteen at den statlige parten tar aktive skritt for å forhindre diskriminering mot rom- og romanifolk-/tatersamfunnene, særlig når det gjelder deres tilgang til offentlige steder, boliger og arbeid, og bevilge ytterligere ressurser til å finne hensiktsmessige løsninger for integrering av barn fra rom- og romanisamfunnene, særlig de som kommer fra omreisende familier, inn i utdanningssystemet, for å

sikre at de får fullt utbytte av dette på alle nivåer i systemet, hensyn tatt til samfunnets livsstil og inklusive en bestemmelse om økt opplæring i deres språk.

Iverksette aktive tiltak for å hindre diskriminering av rom og romanifolket/taterne, særlig mht. adgang til offentlige områder, bolig og arbeid

49. Det ble i 2011 gjennomført en juridisk utredning om forholdet mellom nasjonal og internasjonal rett på boligområdet for rom. Rapporten avdekket ingen brudd på folkeretten, men viste at det er behov for mer kunnskap om gruppens boligsituasjon. Regjeringen vurderer oppfølging av rapporten i samarbeid med Oslo kommune. Arbeidsmarkedspolitikken retter seg mot dem som trenger arbeidsrettet bistand for å komme over i arbeid, uavhengig av bakgrunn, og baserer seg på at individuelle vurderinger skal ligge til grunn for oppfølging og tiltaksbruk. Norge har derfor ikke iverksatt spesifikke tiltak for rom og romanifolket/taterne på dette området. Regjeringen la fram Handlingsplan for å bedre levekårene for rom i Oslo i juni 2009. Handlingsplanen har som mål å gi rom reelle muligheter til å benytte allerede etablerte velferdsordninger innen for eksempel utdanning, sysselsetting, helse og bolig. Tiltakene i handlingsplanen er også utformet med sikte på å bekjempe den diskrimineringen som norske rom daglig utsettes for. I tråd med handlingsplanen har Oslo kommune etablert et voksenopplæringstiltak for unge voksne rom, en veiledningstjeneste for rom og har arrangert seminarer om rom for ansatte i kommunale og statlige etater. Oslo kommune har også igangsatt et "Losprosjekt tilpasset rombarn". Målgruppen for prosjektet er barn i norske romfamilier i alderen 8-16 år, med høyt fravær fra skolen. Prosjektperioden begynte høsten 2011 og varer ut 2013. I tillegg har Oslo kommune igangsatt prosjektet "Rom viser vei", hvor to unge voksne rom i samarbeid med Oslo kommune har utarbeidet en presentasjon om roms historie kultur og levesett. Målgruppen for presentasjonen er i første rekke barne- og ungdomsskoleelever, men også ansatte i skolene og andre kommunale og statlige etater vil kunne ha nytte av presentasjonen.

50. I 2011 oppnevnte regjeringen et utvalg for å undersøke gjennomføringen av politikken overfor romanifolket/taterne. Utvalgets hovedoppgave er å undersøke og beskrive myndighetenes politikk og tiltak overfor romanifolket/taterne frem til i dag. Målet er at det gjennom dette arbeidet skapes en felles forståelse av hva som faktisk skjedde, og hvilke konsekvenser det hadde for romanifolket/taterne. Utvalget er gitt mulighet til å vurdere i hvilken grad funnene gir grunnlag for å vurdere framtidige tiltak for å bidra til forsoning og rettferdighet.

Integrere barn fra rom og romanifolket/taterne, særlig fra reisende familier, i utdanningssystemet – inkludert forsterket opplæring i eget språk

51. Barn og unge fra rom og romanifolket/taterne har samme rettigheter til opplæring som majoritetsbefolkningen. De har rett til særskilt språkopplæring, evt. også morsmåls- og tospråklig

fagopplæring dersom de trenger dette for å følge ordinær opplæring. Det er en utfordring å gi tilbud som bidrar til at elever fra rom får tilfredsstillende opplæring, blant annet i reiseprioder. Myndighetene arbeider stort sett kontinuerlig for å få etablert tilbud som kan imøtekomme opplæringsbehovene.

Humanitære tiltak for tilreisende tiggere

52. De senere år har det vært en økning i antall personer som tigger på gaten i Norge, hvorav de fleste er rumenske borgere av rombefolkningen. Stortinget vedtok i juni 2013 å gi kommunene adgang til å regulere tigging. Regjeringen opprettet en tilskuddsordning der 10 millioner kroner ble fordelt til organisasjoner og kommuner sommeren 2013, til bruk for humanitære tiltak for tilreisende tiggere, særlig for å sikre akutte overnattingstilbud.

Anbefaling nr. 21 Hatefulle ytringer og hatkriminalitet

Komiteen anbefaler utvikling av en strategi for å ta opp rasisme i den offentlige diskurs på en mer effektiv måte. I lys av sin generelle anbefaling nr. 31 (2005), ber komiteen også den statlige parten om å fremlegge domstolsstatistikk om antallet klager, antallet saker som er avvist og grunnene for avvistningen, etterforskninger, tiltaler og domfellelser når det gjelder alle typer av rasistiske handlinger, som bestemt i konvensjonens artikkel 4, inklusive handlinger begått av lovens håndhevere.

53. Se artikkel 4 A. Det arbeides med å utvikle og forbedre registreringen av hatkriminalitet. Fra og med 2012 er hatkriminalitet innført som en kategori i årsstatistikk og halvårsstatistikk over anmeldte lovbrudd fra Politidirektoratet. I den foreliggende statistikken registreres kriminelle handlinger motivert av hat og fordommer på grunn av rase/etnisk tilhørighet, religion og seksuell orientering. Justis- og beredskapsdepartementet skal i samarbeid med Politidirektoratet utrede hvordan man kan få til et mer detaljert system for rapportering av hatkriminalitet. Målet er å få mer kunnskap om type motiv og hvilke grupper som er utsatt, for å bli bedre i stand til å forebygge og bekjempe denne kriminaliteten. Det er også et mål i større grad å få frem hvordan det går med de anmeldte sakene frem mot ferdig behandling i rettsapparatet. Etter hvert som registreringen av hatkriminalitet forbedres, vil vi få statistikk over omfang og behandling av anmeldelser knyttet til rasistiske handlinger. Det vil likevel ikke være mulig å fremskaffe så vidt detaljert statistikk som komiteen etterlyser. Domstolstatistikk om hatkriminalitet er i dag begrenset og det er ikke mulig å produsere tall som er sammenlignbare med tall fra politiet. Domstolstatistikk inneholder heller ikke informasjon om innholdet i avgjørelser, for eksempel hva tiltalte blir dømt for.

54. Politihøgskolen fikk i 2012 i oppdrag å foreta en kunnskapsgjennomgang som skal resultere i en rapport om radikaliserings og voldelig ekstremisme på internett. Rapporten skal vise eksisterende forskning på feltet, med henblikk på å skaffe grunnlag for å konkretisere utfordringer og muligheter for politimetodisk innsats som utnytter internett i forebyggende og avvergende øyemed.

55. Komiteen er bekymret over rasistiske uttalelser og hatefulle ytringer i media. Gjennom økonomiske virkemidler (som ordninger med mediestøtte, inkludert egne tilskuddsordninger for minoritetsmedier) og regulatoriske virkemidler (som innholds krav til riksdekkende kringkastere, regler om redaksjonell uavhengighet og regler om plassering av ansvaret for ytringer) søker regjeringen å bidra til reell ytringsfrihet, mangfold og et åpent og sunt debattklima. Gjennom EØS-midlene har Norge inngått et strategisk partnerskap med Europarådet om bekjempelse hatefulle ytringer på nett. En kampanje for unge, [No Hate Speech Movement](#), er lansert.

56. Et klart system for plassering av ansvar for de ytringene som formidles i mediene er en viktig forutsetning for et åpent og sunt debattklima. Spørsmålet om ansvar for ytringer publisert på nett – inkludert ansvaret for brukergenerert innhold og anonyme ytringer – har vært sentrale spørsmål for Medieansvarsutvalget, som la fram sin utredning 15. juli 2011. Myndighetene arbeider med oppfølgingen av forslagene i utredningen og tar sikte på å legge fram en sak for Stortinget i løpet av 2013.

Anbefaling nr. 22 Internasjonale menneskerettighetskonvensjoner

Med tanke på at menneskerettighetene er udelelige, oppfordrer komiteen den statlige parten til å overveie å ratifisere de internasjonale menneskerettighetstraktater som den hittil ikke har ratifisert, særlig traktater med bestemmelser som direkte gjelder emnet rasediskriminering, slik som FN-konvensjonen for beskyttelse av migrantarbeidere og medlemmer av deres familier av 1990.

57. Fremme og beskyttelse av menneskerettighetene har høy politisk prioritet i Norge, og oppfyllelsen av Norges internasjonale forpliktelser tas meget seriøst. Før Norge blir part i en folkerettslig bindende avtale gjennomføres en grundig prosess hvor alle administrative og rettslige konsekvenser utredes. Norge er part i sju av de sentrale menneskerettighetskonvensjonene som er i kraft og flere av tilleggsprotokollene, inkludert klagemekanismene. Norge ratifiserte FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne den 3. juni 2013 og tilleggsprotokoll til FNs torturkonvensjon 27. juni 2013. Arbeidet med sikte på gjennomføring og ratifikasjon av FN-konvensjonen om tvungne forsvinninger er også prioritert fra norsk side.

58. Norge har etter grundig vurdering besluttet ikke å ratifisere FN-konvensjonen for beskyttelse av migrantarbeidere og medlemmer av deres familier av 1990. Kun et fåtall land er part i konvensjonen. Begrunnelsen for Norges standpunkt er bl.a. at konvensjonen på flere punkter er så vag og upresist utformet at det er vanskelig å vurdere de konsekvensene og forpliktelsene en ratifikasjon vil innebære. Dette vil også kunne undergrave eksisterende forpliktelser etter andre sentrale FN-konvensjoner. Norge har for øvrig sluttet seg til alle ILOs kjernekonvensjoner om rettigheter i arbeidslivet. Disse omfatter også utenlandske statsborgere bosatt i Norge.

59. Den europeiske menneskerettskonvensjon tilleggsprotokoll nr. 12 om diskriminering gir et generelt diskrimineringsvern. Diskrimineringslovutvalget, som var oppnevnt av regjeringen, fikk i oppdrag å vurdere spørsmålet om ratifikasjon og eventuell inkorporasjon av tilleggsprotokollen i norsk lov. Utvalget leverte sin innstilling i 2009. Utvalget mente at norsk diskrimineringslovgivning allerede tilfredsstillte kravene i protokollen.

Anbefaling nr. 23 Implementering av Durban-erklæringen og -handlingsprogrammet

Komiteen ber om at den statlige parten i sin neste periodiske rapport tar med konkret informasjon om handlingsplaner og andre tiltak for å implementere erklæringen og handlingsplanen fra Durban-konferansen på nasjonalt nivå.

60. Norge har sluttet seg til og støtter erklæringen og handlingsplanen fra Durban-konferansen (2001), og resultatdokumentet fra revisjonskonferansen etter Durbankonferansen (Genève 2009). Norges oppfølging av handlingsplanen og erklæringen fra Durban-konferansen skjer primært gjennom regjeringens Handlingsplan mot rasisme og diskriminering (2002-2006) og Handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering (2009-2012).

Anbefaling nr. 24 Det internasjonale året for personer med afrikansk bakgrunn

Komiteen anbefaler at den statlige parten vedtar og i tilstrekkelig grad offentliggjør et hensiktsmessig handlingsprogram for å markere 2011 som Det internasjonale år for mennesker av afrikansk herkomst, som vedtatt av hovedforsamlingen i dens resolusjon 64/169 av 18. desember 2009.

61. Regjeringen har ikke vedtatt et handlingsprogram for å markere Det internasjonale år for mennesker av afrikansk herkomst. Det foreligger heller ingen planer om noe slikt program.

Anbefaling nr. 25 Offentliggjøring av rapporter og anbefalinger

Komiteen anbefaler at den statlige partens rapporter blir gjort lett tilgjengelige for allmennheten når de fremlegges, og at komiteens bemerkninger til disse rapportene likeledes blir offentliggjort på statens offisielle språk og andre alminnelig brukte språk så langt det er hensiktsmessig.

62. Det er gjennomført tiltak for å sikre at Norges rapporter, komiteens merknader og myndighetenes arbeid med å følge opp anbefalingene er offentliggjort.

III. Informasjon om artiklene

Artikkel 1

1A nummer 1-4

Ikke-diskrimineringslovgivningen

63. Det vises til det felles basisdokumentet (common core document) avsnitt 196-206 og avsnitt 217-227. Diskrimineringsloven forbyr diskriminering på grunn av etnisitet, religion og livssyn mv. Stortinget vedtok en ny diskrimineringslov om etnisitet 13. juni 2013, jf. Prop. 88 L (2012-2013), Innst. 441 L (2012-2013) og Lovvedtak 95 (2012-2013). Den nye loven viderefører i all hovedsak reglene i gjeldende diskrimineringslov.

Straffeloven

64. Det vises til det felles basisdokumentet (common core document) avsnitt 190 og til denne rapportens artikkel 4.

Sjømannsloven

65. Det vises til Norges 19./20. rapport, avsnitt 55.

1A nummer 5

66. Det vises til denne rapportens omtale i 5 I D nr. 3 om statsborgerloven og omtale i 5 I D nr. 1-2 og 5 II B-C om Lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LHBT) og utlendingsloven.

1B

67. Det vises til det felles basisdokumentet (common core document), avsnitt 199.

Artikkel 2

2A

68. Det vises til avsnittene 107, 184-191, 196-206, 217-229 og 246-274 i "common core" dokumentet.

2B

Meld. St. 6 (2012-2013) En helhetlig integreringspolitikk

69. Meld. St.6 (2012-2013) En helhetlig integreringspolitikk – mangfold og fellesskap ble lagt fram for Stortinget den 26. oktober 2012. Integreringspolitikken skal sikre at alle har like muligheter, rettigheter og plikter. Meldingen handler om muligheter og utfordringer som følger med innvandring. Den presenterer prinsipper og rammer for framtidens politikk for mangfold og fellesskap, og gir en samlet framstilling av regjeringens helhetlige integreringspolitikk.

Holdningsundersøkelser

70. Statistisk sentralbyrå har siden 2002 gjennomført holdningsundersøkelser av befolkningens holdninger til innvandring og innvandrere. Undersøkelsen som ble gjennomført i 2012 viser at en større andel (80 prosent) enn noen gang tidligere er enige i påstanden ”Innvandrere flest gjør en nyttig innsats i norsk arbeidsliv”. Dette var en økning på 5 prosent fra året før. Økningen kan ha sammenheng med at Norge er inne i en konjunkturoppgang samtidig som arbeidsinnvandringen er rekordhøy.

Handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering 2009 – 2012

71. Regjeringen vil bekjempe etnisk diskriminering og la i 2009 frem Handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering 2009 - 2012. Handlingsplanen skal bekjempe både direkte og indirekte diskriminering. Handlingsplanen ble videreført i 2013. Regjeringen har bestemt at det med virkning fra 2014 skal utarbeides en ny handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering.

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)

72. Det vises til avsnittene 68 og 69 i Norges 19./20. rapport. For å få vurdert hvordan IMDi har utført sine oppgaver siden direktoratet ble opprettet ble det i januar 2013 iverksatt en ekstern evaluering av direktoratet. Evalueringsrapporten skal være klar i desember 2013.

Frivillige organisasjoner

73. Det vises til avsnitt 81-83 i Norges 19./20. rapport. Det vises videre til Norges 19./20. rapport avsnitt 84. Avtalene med frivillige organisasjoner ble evaluert i 2011. Evalueringen viser at avtalene har styrket integreringsarbeidet overfor flyktninger og innvandrere. Omfanget av organisasjonenes arbeid har økt i løpet av avtaleperioden, og organisasjonene arbeider mer målrettet og systematisk enn tidligere. Evalueringen peker også på utfordringer med å nå målsettingen om å få flere frivillige og tillitsvalgte med innvandrerbakgrunn inn i organisasjonene.

Egenorganiserte

74. Regjeringen gir tilskudd til en rekke egenorganiserte grupper, bl.a. til organisasjoner som har integrering og likestilling som en viktig del av sitt arbeid. Egenorganiserte som er med i Samarbeidsforum mot fattigdom i Norge møter arbeidsministeren og andre statsråder i kontaktutvalget mellom regjeringen og representanter for sosialt og økonomisk vanskeligstilte tre til fire ganger årlig.

2C

Norsk senter for menneskerettigheter

75. Det vises til ”common core” dokumentet avsnittene 130 – 134 og 142. 24. juni 2013 sendte Utenriksdepartementet ut et høringsdokument om vurdering av endringer av nasjonal institusjon for menneskerettigheter til et bredt utvalg av høringsinstanser i Norge. Vurderingene har tatt utgangspunkt i Paris-prinsippene, under den målsetning at Norge skal ha en nasjonal institusjon som fullt ut samsvarer med disse. Regjeringen har foreløpig ikke tatt stilling til hvilken organisasjonsform en eventuell slik ny nasjonal institusjon skal ha.

Artikkel 3

76. Segregering. Viser til Artikkel 5 I nummer 5(Utdanning) og 6 (Retten til deltakelse i kulturelle aktiviteter)

Artikkel 4

4A

77. Høyesterett avsa 30. mars 2012 en dom (inntatt i Rettstidende 2012 s. 536) som følger opp det strengere vernet mot diskriminerende ytringer som ble innført i straffeloven § 135 a ved endringslov 3. juni 2005 nr. 33. Under henvisning til forarbeidene uttalte førstvoterende at lovgiver har forutsatt at domstolene i sin praktisering av straffeloven § 135 a skal anvende en lavere straffbarhetsterskel enn den som har vært lagt til grunn i tidligere avgjørelser. Den tiltalte i saken hadde i beruset tilstand fremsatt rasistiske uttalelser overfor en dørvakt på et utested, med det formål å nedverdige dørvakten og underkjenne hans egnethet i yrket på grunnlag av hudfargen. Beskyldningene besto blant annet i gjentatte utrop som «jævla neger» og «jævla svarting». Høyesterett fremhevet at ytringene var fremsatt i en sammenheng hvor yrkesutøveren er avhengig av respekt fra gjester og publikum, og anså situasjonen for å være uten tilknytning til verdier beskyttet av ytringsfrihet. Utsagnene ble derfor ansett for å nyte et beskjedent grunnlovsværn – om noe vern overhodet vurdert opp mot diskrimineringsvernet. Den tiltalte ble følgelig dømt for overtredelse av straffeloven § 135 a.

Artikkel 5

5 I A nummer 2

Rundskriv nr. 1/2013 fra Riksadvokaten om saksbehandling

78. I rundskriv nr. 1/2013, 27. februar 2013 fra Riksadvokaten vedrørende mål og prioriteringer for saksbehandling av politiet og påtalemyndigheten, heter det at forbrytelser som er rasistisk motivert skal prioriteres uavhengig av alvorlighetsgrad. I rundskrivet uttales det videre: "Vold og overgrep som rammer personer med utgangspunkt i deres trosbekjennelse, hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse, seksuelle legning, leveform eller orientering, såkalt hatkriminalitet, skal vies særskilt oppmerksomhet. Vold som retter seg mot personer eller grupper på grunn av hvem de eller hvordan de ser ut, rammer ikke bare det enkelte offer, men skaper redsel og utrygghet hos alle med samme bakgrunn og skal derfor håndteres med stort alvor av politiet".

5 I B nummer 1-3

Krisesentertilbudet

79. I 2011 var det til sammen 48 krisesentertilbud i Norge. Stortinget vedtok i juni 2009 Lov om kommunale krisesentertilbud (krisesenterlova). Loven trådte i kraft 1. januar 2010. Formålet med krisesenterloven er å sikre et godt og helhetlig hjelpetilbud til kvinner, menn og barn som er utsatt for vold eller trusler om vold i nære relasjoner. Loven pålegger kommunene å sørge for et krisesentertilbud til disse gruppene der de kan få rådgivning og et trygt, midlertidig botilbud. Enkeltpersoner skal kunne henvende seg til krisesentertilbudene uten avtale eller henvisning. I henhold til krisesenterlova § 3 skal kommunen sørge for at brukere får tilgang til kvalifisert tolk dersom det er nødvendig for at de skal få et fullgodt tilbud. Kommunen skal sørge for rutiner for kvalitetssikring, bestilling og betaling av tolketjenester.

Handlingsplaner og Stortingsmelding om vold i nære relasjoner

80. Handlingsplanen mot vold i nære relasjoner (2008-2011) «Vendepunkt» inneholdt flere tiltak rettet direkte mot kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn, herunder utvikling av en brosjyre som fokuserer på de juridiske rettighetene til kvinner som er utsatt for vold i nære relasjoner. Brosjyren har blitt publisert på åtte språk. Flere tiltak er også iverksatt for å bedre kompetansen vedrørende kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn på krisesentrene. Handlingsplanen har blitt fulgt opp med en ny handlingsplan for 2012. I mars 2013 la regjeringen frem Meld. St. 15 (2012/2013) om forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner. Meldingen er fulgt opp med en ny handlingsplan for 2014-2017. Både i handlingsplanen og Stortingsmeldingen understrekes viktigheten av kunnskap og inkludering av kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn. Et annet tiltak er å fremskaffe mer kunnskap om vold i nære relasjoner i samiske samfunn, og hvorvidt det er behov for andre tiltak overfor denne målgruppen enn de som eksisterer i dag.

Handlingsplan om kjønnslemlestelse

81. Gjennom Handlingsplan mot kjønnslemlestelse (2008-2011) er mange tilbud blitt etablert som skal bidra til å forebygge kjønnslemlestelse og sikre at de som har behov for hjelp får dette. I 2012 la regjeringen frem Handlingsplaner mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2012), som bl.a. innebar en styrking av det forebyggende arbeidet mot kjønnslemlestelse i skolen, på utenriksstasjoner og i det tverretatlige samarbeidet i offentlig sektor. På bakgrunn av evalueringer av tidligere handlingsplaner, erfaringer fra hjelpeapparatet og innspill fra frivillige organisasjoner, la regjeringen i februar 2013 frem Handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet (2013-2016). Planen inneholder 22 nye og videreførte tiltak. Tiltakene er fordelt på tre hovedområder: Forebyggende arbeid, God offentlig hjelp gjennom økt kunnskap og samarbeid, og Forskning og metodeutvikling. Tiltakene sees i sammenheng med og supplerer arbeidet mot vold i nære relasjoner og mot vold og seksuelle overgrep mot barn.

Politidirektoratets bevisstjøringsprogram

82. Politidirektoratet startet i 2008 prosjektet ”Bevissthet og trygghet” som er et bevisstjøringsprogram for ansatte med formål å sikre at publikums møte med politiet er trygt, rettferdig og tillitsvekkende. Programmet fokuserer på dialog, og det gjennomgås temaer som blant annet diskriminering, fordommer, stereotypier, og førsteinntrykk. Det er et formål å oppnå profesjonell oppførsel i politiet, og et forhold bygget på tillit mellom minoritetsmiljøene og politiet. Prosjektet har blitt utført i alle Oslos politidistrikt.

Politiets dialogforum

83. Det er etablert et dialogforum i politiet, både sentralt og lokalt. Politidirektoratet inviterer ulike innvandrersorganisasjoner til møter tre eller fire ganger i året, og flere av politidistriktene arrangerte lokale møter. Disse møtene er et viktig bidrag til å bedre integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen. Justis- og beredskapsministeren har også jevnlig dialogmøter med representanter for ulike innvandrersorganisasjoner.

5 I B nummer 4

Rekruttering av minoriteter til fengselsvesenet

84. Temaet var omhandlet i Norges 19./20. rapport, avsnitt 107 til 110. Ved studiestart i januar 2013 var det 11 personer med annen etnisk opprinnelse enn norsk som startet på utdannelsen som fengselsbetjent. Kriminalomsorgens målsetting er å øke dette antallet for å øke mangfoldet blant kriminalomsorgens ansatte. Konkrete tiltak er etablert for å oppnå dette.

85. Hvert år inneholder tildelingsbrevene til Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS) krav til antall/andel studenter med annen språkbakgrunn enn engelsk. Kravet for opptaket i 2012 med studiestart januar 2013 var 10 %, mens kravet til antall samisktalende studenter var 2 personer.

Soningsforhold for samiske innsatte og domfelte

86. Kriminalomsorgens sentrale forvaltning har tatt initiativ til en gjennomgang av soningsforholdene til samiske innsatte og domfelte, og nedsatte en arbeidsgruppe i samarbeid med Sametinget om dette. Gruppen leverte sin rapport til KSF 31. desember 2011, og det ble avholdt en hørings- og samarbeidskonferanse i Karasjok mai 2012. På bakgrunn av rapporten og konferansen har KSF i samarbeid med Sametinget utarbeidet en tiltaksplan for å sikre en god og likeverdig straffegjennomføring for samer, med særlig vekt på å ivareta og utvikle språk og kultur. Tiltaksplanen skal være gjennomført innen 2015. Det er utarbeidet en veileder om bruk av tolk i kriminalomsorgen både for når det bør brukes tolk og hvordan man bestiller og kvalitetssikrer tolketjenester.

Utenlandske innsatte

87. Det er etablert en egen avdeling for utenlandske innsatte ved Kongsvinger fengsel og i løpet av året skal hele fengselet bli lagt om til utlendingsenhet. Formålet er å etablere et fengsel med spesialkompetanse på å jobbe med utenlandske innsatte, både i forhold til overføring til eget hjemland og i forhold til at innholdet i soningen skal være tilpasset dem som ikke skal tilbake til det norske samfunnet.

5 I B nummer 5

Retts hjelp og domstol

88. Justis- og beredskapsdepartementet forvalter en pott som hvert år deles ut til ulike interesseorganisasjoner som driver med retts hjelp innen sine områder. Tildelingen skjer etter søknad. I årene 2009 - 2011 fikk Organisasjon mot offentlig diskriminering (OMOD) og Norsk organisasjon for asylsøkere (NOAS) 300 000 kr hver per år. Retts hjelpskontoret Indre Finnmark (RIF) har vært en permanent ordning siden 1997. Kontoret ble blant annet opprettet av minoritetspolitiske hensyn og besøkende kan henvende seg på samisk. Kontoret ble i årene 2009 – 2012 støttet med henholdsvis 1,4, 1,1, 1,3 og 1,35 mill. kr fra ovennevnte pott.

5 I C

Dialog og likeverdige offentlige tjenester

89. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har et særskilt samordnings- og pådriveransvar i integrerings- og inkluderingspolitikken, blant annet for å sikre likeverdige offentlige tjenester. På direktoratsnivå er det Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) som har denne

oppgaven. IMDi's arbeid med tilpasning av offentlige tjenester bygger på oppfølging av samarbeidsavtaler med etater og kommuner, og på nettverksbygging og erfaringsdeling mellom direktorater og andre aktører. Forum for integrering og mangfold (FIM) som ble ledet av IMDi, er etter drøftinger med FIM-etatene nedlagt. Forumets arbeid videreføres i nettverket med direktørene for de ni velferdsetatene som er sentrale i arbeidet overfor innvandrerbefolkningen.

Valgdeltakelse

90. Det er et mål for myndighetene at valgdeltakelsen blant personer med utenlandsk opprinnelse og stemmerett i Norge skal tilsvare oppslutningen fra befolkningen som helhet. Å nå målet er en stor utfordring når innvandrerbefolkningen er i konstant vekst. SSB hevder at dersom det ikke hadde blitt tilført nye velgere hele tiden, er det nærliggende å tro at deltagelsen hadde økt (Aalandslid). Grupper med ulik landbakgrunn har store forskjeller i valgdeltakelse. Ved Stortingsvalget i 2009 benyttet 52 prosent av innvandrere med norsk statsborgerskap stemmeretten. Det var flest som stemte blant dem som har bodd lengst i Norge. Valgdeltakelsen til innvandrere lå 24 prosentpoeng lavere enn den generelle valgdeltakelsen på 76,4 prosent.

5 I D nummer 1-2

Endring i utlendingsloven

91. Utlendingsloven § 28 første ledd bokstav a er en forkortet gjengivelse av flyktningkonvensjonen art. 1 A (2), som bl.a. angir hvilke grunnlag for forfølgelse som kan gi rett til flyktningstatus. Det er foretatt en språklig endring i bestemmelsen ved at begrepet «rase» er erstattet med «etnisitet, avstamning, hudfarge».

92. I forbindelse med Stortingets behandling av ny utlendingslov 2008 uttalte et flertall i Kommunal- og forvaltningskomiteen at begrepsbruken kunne gi uheldige assosiasjoner, da ordet rase kan være belastende i norsk språk. Flertallet ba Regjeringen vurdere et mer passende begrep, jf. Innst.O.nr.42 (2007-2008) s. 20. Med bakgrunn i forarbeidene til diskrimineringsloven er ordlyden i § 28 endret til «etnisitet, avstamning, hudfarge». Endringen trådte i kraft 1. september 2012. Det understrekes at forslaget ikke er ment å innebære noen realitetsendring. Det er fortsatt flyktningkonvensjonens flyktningbegrep loven viser til, og det vil være avgjørende for tolkning av ordlyden i § 28 første ledd bokstav a.

Klagesaksutvalget

93. Det vises til Norges 19./20. rapport, avsnitt 132. Utvalgets rapport NOU 2010: 12 Ny klageordning for utlendingssaker har vært på alminnelig høring, og saken er nå til behandling.

Barn på flukt

94. Våren 2012 la Regjeringen frem stortingsmeldingen Meld. St. 27. (2011 – 2012) Barn på flukt. Barn som er involvert i migrasjon er i en særlig sårbar situasjon. Regjeringen ønsket å gi en oversikt over gjeldende regelverk, praksis og den politikken som føres, og å fremheve særskilte utfordringer og dilemmaer på dette området. Videre ønsket Regjeringen å gi en oversikt over omfanget av barn på flukt, opprinnelsesland og situasjonen underveis på reisen, synliggjøre prioriterte områder og fremheve noen tiltak. Meldingen omhandler både enslige, mindreårige asylsøkere og barn som forlater hjemlandet sammen med sine foreldre eller andre omsorgspersoner, og den behandler blant annet hvilke rettigheter barna har mens søknaden behandles.

5 I D nummer 3

Den norske statsborgerlov

95. I Stortingsmeldingen ”En helhetlig integreringspolitikk” fra 2012 fremgår det at norsk statsborgerskap for den enkelte er et mål i integreringspolitikken. Ønsket om å styrke båndet mellom den nye borgeren og det norske samfunnet var bakgrunnen for at myndighetene i 2006 innførte frivillige statsborgerseremonier. I 2011 deltok vel 2 300 personer, eller 24,7 prosent av dem som ble innvilget statsborgerskap samme år. Det er et mål at enda flere skal delta i seremoniene. I forbindelse med søknad om norsk statsborgerskap finnes det særlige utfordringer knyttet til kravet om klarlagt identitet. Siden forrige rapport har regjeringen derfor endret regelverket slik at flere personer som er født i Norge eller som har kommet til Norge i ung alder, kan få klarlagt sin identitet og bli norske statsborgere. Endringene trådte i kraft 1. juli 2012. Den 20. mai 2012 trådte det i kraft en bestemmelse som fastsetter at en utlending som innvilges midlertidig eller permanent oppholdstillatelse, skal få sin tillatelse dokumentert ved at det utstedes Schengen-standardisert oppholdskort (standardisert oppholdskort) med elektronisk lagret biometri.

Opplæring i norsk og samfunnskunnskap

96. Rett og plikt til opplæring i norsk- og samfunnskunnskap ble utvidet fra 300 til 600 timer 1. januar 2012. De som har rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap må ha gjennomført 600 timer opplæring for å ha krav på permanent oppholdstillatelse og norsk statsborgerskap. Etter 1. september 2013 blir det obligatorisk å gå opp til avsluttende prøver i norsk og samfunnskunnskap for de som har rett og plikt til opplæring. Det er foreløpig ikke innført prøve i samfunnskunnskap for å få norsk statsborgerskap. Det vil etter planen bli sendt et nytt forslag på høring i 2013.

97. Den 1. september 2012 trådte det i kraft en bestemmelse om statlig tilsyn og plikt til kommunal internkontroll med kommunenes plikter etter introduksjonsloven. Høsten 2012 ble de første

prøvetilsynene gjennomført. Formålet med statlig tilsyn og internkontroll er å sikre at kommunene oppfyller de minstekrav som loven stiller, og styrke deltagerens rettsikkerhet.

5 I D nummer 4

Tvangsekteskap

98. Gjennom Handlingsplan mot tvangsekteskap (2008-2011) er mange tilbud blitt etablert som skal bidra til å forebygge tvangsekteskap og sikre at de som har behov for hjelp får dette. I 2012 la regjeringen frem Handlingsplaner mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2012), som videreførte de sentrale tiltakene. I februar 2013 ble Handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet (2013-2016) lagt frem. Se 5 I B nummer 1 – 3.

5 I D nummer 9

Retten til fritt å delta i fredelige sammenkomster og til foreningsfrihet

99. Økt oppmerksomhet om inkludering og integrering i frivillig sektor er et sentralt frivillighetspolitisk mål for regjeringen. En del frivillige organisasjoner og paraplyorganisasjonen Frivillighet Norge har tatt et særlig ansvar for å øke oppmerksomheten på denne problemstillingen. Regjeringen bidrar med midler slik at frivilligheten kan bli mer inkluderende, blant annet gjennom tilskudd til Frivillighet Norge, og gjennom tilskuddsordninger som Frifond. Frivillighetssentraler er også viktige bidrag for en åpen og inkluderende frivillighet og som møteplass. Det eksisterer i dag omlag 380 frivillighetssentraler over hele landet. Regjeringen har i 2012 gitt tilskudd til frivillighetssentraler i kommuner og bydeler med mange innvandrere, nettopp for styrke disse som møteplass og arena for samfunnsdeltakelse.

5 I E nummer 1

Innsats for økt sysselsetting

100. I Meld. St.6 (2012-2013) En helhetlig integreringspolitikk – mangfold og fellesskap presenterer Regjeringen en rekke tiltak for å øke sysselsettingen blant innvandrere. En hovedutfordring er å øke sysselsettingen blant innvandrere fra land i Asia og Afrika som har kommet til Norge som flyktninger eller som familieinnvandrere. I 2011 startet IMDi et nettverk for mangfold i de statlig heleide virksomhetene, med vekt på HR-faglig oppfølging og tilføring av kompetanse. IMDi fortsetter å dokumentere de statlig heleide virksomhetenes arbeid for å øke rekruttering av personer med innvandrerbakgrunn og for mangfold og inkludering på arbeidsplassen. I meldingen pekes det også på samarbeidsutfordringer mellom etater.

101. Fra 2010 skal alle landets kommuner tilby kvalifiseringsprogram til personer i yrkesaktiv alder med vesentlig nedsatt arbeids- og inntektsevne og ingen eller svært begrensede ytelser til livsopphold

etter folketrygdloven eller arbeidsmarkedsloven. Deltakerne får en fast månedlig ytelse, og skal følge et individuelt tilpasset program av arbeidsrettede tiltak, opplæringstiltak, motivasjonstrening, mestringstrening, arbeidssøking mv. Deltakelse har som mål å kvalifisere til ordinært arbeid, og skal også bidra til sosial integrering.

”Jobbsjansen”

102. Fra 2013 innføres tiltaket ”Jobbsjansen” som en permanent ordning. Målet er å øke sysselsettingen blant innvandrere som står langt fra arbeidsmarkedet, og som ikke er omfattet av andre ordninger.

Sosial dumping av arbeidstakere

103. Regjeringen har lagt frem tre handlingsplaner mot sosial dumping, i 2006, 2008 og 2013. Regjeringens handlingsplan 3 for et anstendig og seriøst arbeidsliv og mot sosial dumping inneholder en bred innsats for å fremme anstendige arbeidsforhold, både for utenlandske arbeidstakere i Norge og i bransjer som preges av mange useriøse virksomheter. Viktige tiltak i planen er rettet mot å styrke kontrollen og sikre bedre etterlevelse av regelverket i hele arbeidslivet.

5 I E nummer 2

Retten til å danne og delta i fagforeninger

104. Det er ikke skjedd endringer på dette området i rapporteringsperioden, bortsett fra at arbeidstvistloven (som det vises til i forrige rapport) nylig er revidert og dermed har fått ny betegnelse: The Labour Disputes Act of 2012.

5 I E nummer 4

Sosiale tjenester

105. Lov 18.12.2009 nr 131 om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen trådte i kraft i 2010. Loven er en videreføring av lov 13.12.1991 nr. 81 om sosiale tjenester mv. Alle som har lovlig opphold i Norge over en viss tid er omfattet av loven og har rett til sosiale tjenester, uavhengig av nasjonalitet. Personer som har kortvarig opphold i landet, for eksempel som turister, arbeidssøkere eller tiggere, har rett til å få opplysning, råd og veiledning ved Nav-kontoret, men de har begrenset rett til økonomisk stønad. Personer som har fått midlertidig opphold som offer for menneskehandel har alminnelige rettigheter, herunder rett til økonomisk stønad, midlertidig botilbud og deltakelse i tiltak, selv om deres opphold er kortvarig.

Barneverntjenester

106. Alle barn i Norge, uavhengig av bakgrunn, skal ha tilgang til gode og likverdige barnevernstjenester. Dette innebærer blant annet at alle barn skal ha rett til beskyttelse mot vold, overgrep og omsorgsvikt. Regjeringen har de senere årene iverksatt en rekke tiltak for at barnevernsansatte skal få bedre kompetanse til å møte og hjelpe barn og familier med innvandrerbakgrunn. Det er blant annet etablert en egen videreutdanning om barnevern i et minoritetsperspektiv som finansieres av BLD. Det er i tillegg en prioritert oppgave for norske myndigheter å gi foreldre med innvandrerbakgrunn informasjon om barns rettigheter i Norge, og om barnevernets funksjon. Dialoger mellom myndigheter på forskjellig forvaltningsnivå og minoritetsgruppene organisasjoner er igangsatt for å øke tillit og forståelse for barnevernets mandat og oppgaver.

Helse- og omsorgstjenester

107. Kommunale helse- og omsorgstjenester og statlige spesialisthelsetjenester er basert på likhetsprinsippet, som betyr at alle landets innbyggere har lik rett til tjenester tilpasset den enkeltes behov jf kapittel 1 i pasient- og brukerrettighetsloven, kapittel 1 i lov om spesialisthelsetjenester, kapittel 1 i helseforetaksloven og kapittel 1 i lov om kommunale helse- og omsorgstjenester.

108. I arbeidet med å fremme likhet i tilbudet har helsemyndighetene vært opptatt av riktig prioritering av ressurser. Nasjonalt råd for kvalitet og prioritering og nasjonale prioriteringsveiledere er viktige verktøy for å oppnå dette. Veiledningssenteret som ble etablert i 2009 hjelper brukere med å finne riktig kontaktinstans i helsetjenesten. Et annet eksempel er opprettelsen av Nasjonal kompetansesenter for minoritetshelse (NAKMI), som er et tverrfaglig organ etablert for å bidra til mer likeverdige tjenester uavhengig av språk, etnisitet eller sosiokulturell bakgrunn. Se www.nakmi.no. Det eksisterer en egen avdeling i Helsedirektoratet med ansvar for blant annet minoritetshelse.

109. Helsemyndighetene har et system for å identifisere konsekvenser for den samiske befolkningen av statlige myndigheters foreslåtte handlinger. I samarbeid med KS og arbeidstakerforeningene gjennomfører regjeringen prosjektet *Samarbeid om etisk kompetanseheving* i helse-, sosial- og omsorgstjenestene. Formålet er å styrke den etiske kompetansen og fremme etisk refleksjon i tjenestene. Prosjektet er forankret i Stortingsmelding nr. 25 (2005-2006) Mestring, muligheter og mening. Prosjektet startet opp i 2007 og er besluttet videreført ut 2015.

110. I samarbeid med Nasjonalt kompetansesenter for prehospital akuttmedisin (NAKOS) har Helsedirektoratet utviklet et kurs i etikk og kulturelle holdninger for leger i akuttavdelinger. Nasjonalt kompetansesenter for legevaksmedisin har utgitt et eget studiehefte om etikk i legevaktarbeid hvor

rettigheter, plikter og kulturelle verdier tas opp. Senteret har også utviklet en egen studiemodul som inkluderer etiske handlingsregler og kulturelle holdninger for leger i legevakt. I veilederen for turnusleger vektlegges enda sterkere enn tidligere etiske problemstillinger for bl.a. å forebygge diskriminerende holdninger og atferd hos turnusleger. HOD ga i tildelingsbrevet til Fylkesmennene 2009 i oppdrag å prioritere dette arbeidet. Helsedirektoratet har i tillegg hatt temaet opp på flere møter med Fylkesmennene.

111. Helse Nord har satt i gang en utredning om behov for og forbruk av spesialisthelsetjenester hos den samiske befolkningen. Utredningen skal vurdere videre behov og tilknytning for spesialisthelsetjenestetilbudet til den samiske befolkningen. Utredningen skal også inkludere rehabilitering og habiliteringsfeltet. Helse Nord har foretatt en analyse av 8 kommuner omfattet av forvaltningsområdet for samisk språk, sammenlignet med elleve kystkommuner som tradisjonelt har en meget liten samisk befolkning. I følge rapporten er det grunn til å anta at kommunene under forvaltningsområdet for samisk språk har en likeverdig spesialisthelsetjeneste som andre tilsvarende kommuner i Helse Nord. Rapporten konkluderer med at forskjellen i påvisning av brystkreft i det nasjonale screeningprogrammet bør utredes videre. Likeledes bør den kortere liggetiden i psykiatrisk sykehus blant samiske menn følges opp, heter det i rapporten. På bakgrunn av styringskrav fra departementet om å sikre nødvendig språk- og kulturkompetanse, opplyser Helse Nord i årlig melding for 2011 at ”alle helseforetakene har iverksatt tiltak for å sikre nødvendig språk- og kulturkompetanse i AMK-sentralene.

5 I E nummer 5

Skole og utdanning

Godkjenningsordningene for utenlandsk utdanning

112. Godkjenningsordningene for utenlandsk utdanning skal sikre at personer med utenlandsk utdanning har den nødvendige kompetansen som kreves i Norge for yrket de skal virke i, eller for å kunne studere videre, og for å gi dem like muligheter til å kunne konkurrere på grunnlag av sine akademiske kvalifikasjoner. Etterspørselen etter godkjenning av høyere utdanning øker, og Regjeringen har derfor de siste årene satt i gang flere ulike tiltak for å sikre at systemet for godkjenning er effektivt, brukervennlig og pålitelig. I Meld. St. 6 (2012-2013) En helhetlig integreringspolitikk – mangfold og fellesskap varsler Regjeringen en handlingsplan for bedre bruk av innvandrernes kompetanse.

Resultater i introduksjonsprogrammet

113. Statistisk sentralbyrå publiserer en monitor for deltagere i introduksjonsprogrammet for nyankomne innvandrere (for informasjon om introduksjonsprogrammet, se beskrivelsen i Norges 17/18 rapport, §§ 36-44). I løpet av 2011 deltok 12 800 personer i introduksjonsprogrammet.

Språkopplæring

114. I 2007 ble det innført et forsøk med gratis kjernetid i barnehage for alle fire- og femåringer i visse områder i Oslo med en høy andel minoritetsspråklige barn. Forsøket er også nå utvidet til områder i to andre større byer (Bergen og Drammen). Formålet med forsøksordningen er å forberede barna på skolestart, bedre norskkunnskapene for minoritetsspråklige barn og bidra til sosialiseringen generelt. Prosjektmidler skal også brukes til tiltak rettet mot foresatte med innvandrerbakgrunn, særlig mødre, slik at de kan tilbys norskundervisning. I 2013 er det til sammen satt av 69,9 mill. kroner til dette tiltaket.

115. Fra 2012 er det satt av 10 mill. kroner til et helhetlig skoleutviklingsprogram som skal bedre læringsresultatene på noen av de mest utfordrende skolene i noen av områdene i Oslo.

I følge opplæringslovens § 2-8 har ”Elevar i grunnskolen med anna morsmål enn norsk og samisk har rett til særskild norskopplæring til dei har tilstrekkeleg dugleik i norsk til å følgje den vanlege opplæringa i skolen. Om nødvendig har slike elevar også rett til morsmålsopplæring, tospråkleg fagopplæring eller begge delar”. Fra høsten 2013 settes det i gang et kompetanseløft på det flerkulturelle området. Skoleeier og barnehagemyndighet skal får mer kompetanse om lovgiving slik at rettigheten kan ivaretas bedre.

116. Lovendringen om innføringstilbud trådte i kraft fra august 2012. Forslaget åpner for at opplæring for nyankomne minoritetsspråklige elever blir bedre og mer tilpasset og at overgangen til ordinær opplæring i norsk skole går bedre. På sikt vil dette også kunne bidra til å redusere frafall.

Strategier for å øke rekruttering av mennesker med innvandrerbakgrunn til høyere utdanning

117. Vi viser til avsnittene 280-291 i Norges 19./20. rapport til CERD. Å rekruttere studenter med innvandrerbakgrunn til et bredt spekter av høyere utdannelser er et generelt mål. Voksne med innvandrerbakgrunn informeres om studiemulighetene. I april 2012 undertegnet partene i arbeidslivet og kunnskapsministeren en samfunnskontrakt for å skaffe flere lære plasser. Regjeringen har bestemt at det skal bevilges et ekstra tilskudd for å stimulere bedrifter til å ta inn lærlinger med manglende norskferdigheter.

Særskilte opplæringstilbud for nyankomne minoritetsspråklige elever

118. Minoritetsspråklige barn som kommer til landet etter at de har nådd skolealder forventes å følge ordinær opplæring etter relativt kort tid. For å sikre et godt læringsutbytte for den enkelte elev er det viktig med tidlig innsats overfor nyankomne elever. Fra august 2012 åpnet opplæringsloven for at kommunene skal kunne opprette særskilte opplæringstilbud for nyankomne minoritetsspråklige elever.

Mangfold og mestring

119. Vi viser til Norges 19. og 20 rapport, punkt 206. I 2008 ble det opprettet et utvalg som skulle gjennomgå opplæringstilbudet til minoritetsspråklige barn, ungdom og voksne i Norge. Utvalget leverte en NOU i 2010, og flere tiltaksforslag herfra ble fulgt opp i Meld. St 6 (2012-2013) *En helhetlig integreringspolitikk. Mangfold og fellesskap*.

Prosjektet Romanifolket – fra barn til voksen

120. Prosjektet Romanifolket – fra barn til voksen ble avsluttet i 2009. Oppfølgingen av prosjektet skjer i regi av Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring. Det arbeides med å etablere varige tiltak, bl.a. med å bidra med synliggjøring av romanifolket/taternes kultur i barnehage og skole, samt utvikle informasjon/informasjonsmateriell.

Samiske læremidler

121. Sametinget har ansvar for utvikling og produksjon av samiske læremidler og har laget en strategiplan, som ligger til grunn for arbeidet. I tillegg har Sametinget og Senteret for IKT i utdanningen arbeidet med et prosjekt om en samisk læremiddelportal.

5 I E nummer 6

Retten til deltakelse i kulturelle aktiviteter

122. Tilskuddsordningen Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn har som mål å bedre oppvekst- og levekår for barn og unge i større bysamfunn, hvor flest barn og unge med innvandrerbakgrunn bor. Kulturdepartementet har styrket denne ordningen gjennom et eget program slik at flere barn og unge får muligheter til å delta i kultur- og fritidsaktiviteter, jf. Meld. St. 10 (2011–2012) Kultur, inkludering og deltaking. International Research Institute of Stavanger (IRIS) har foretatt en gjennomgang av tilskuddsordningen Inkludering i idrettslag for Kulturdepartementet. Resultatet som er presentert i IRIS rapport 2011/066, viser at måloppnåelsen for ordningen på aggregert plan er betydelig.

5 II A nummer 1 og 2

123. Se 5 I D nummer 1-2

5 II A nummer 4

124. Det vises til ”common core” dokumentet avsnittene 252-255.

5 II A nummer 6

Kjønnsdimensjoner ved etnisk diskriminering

125. Undersøkelsen Diskriminerings omfang og årsaker (ISF 2012-1) viser at det er forskjeller i diskrimineringsrate for kvinner og menn: Det å ha utenlandsklingende navn reduserer sannsynligheten for å bli innkalt til jobbintervju med 16 prosent for kvinner og 37,4 prosent for menn. Generelt sett, opplever kvinner med minoritetsbakgrunn mindre diskriminering enn menn. En årsak kan være at kvinner med minoritetsbakgrunn deltar mindre på sentrale sosiale arenaer enn menn. En rapport fra Statistisk sentralbyrå fra 2010 viser at det er store forskjeller i levekår mellom innvandrerkvinner og innvandremenn.

Integrering av kjønnslikestilling i politikkutvikling

126. En sentral strategi i norsk likestillingspolitikk er å integrere likestillingsperspektivet i all politikkutforming både på sentralt, regionalt og lokalt nivå. For regjeringens arbeid gjelder strategien om sektoransvar for likestilling.

127. Likestillingsloven gir et vern mot diskriminering på grunn av kjønn. Regjeringen la i 2011 frem en ny handlingsplan for likestilling mellom kjønnene, Likestilling 2014. Planen gjelder for perioden 2011-2014 og har mål og tiltak for likestilling på alle samfunnsområder. Betydningen av det flerdimensjonale perspektivet anerkjennes av den norske regjeringen. Regjeringen har presentert en Melding. St. 44 (2012-2013) Likestilling kommer ikke av seg selv. Forslag i meldingen berører kvinner og menn med minoritetsbakgrunn.

128. Det gis støtte til en stilling ved Gáldu Kompetansesenter for urfolks rettigheter for å arbeide med kjønnslikestilling, og ikke-diskriminering i samiske områder.

5 II B-C

Diskriminering på flere grunnlag

Lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LHBT)

129. Regjeringen etablerte i 2011 et nasjonalt kunnskapssenter om seksuell orientering og kjønnsidentitet knyttet til Barne-, ungdoms og familiedirektoratet. Senteret skal støtte sektorenes innsats på feltet og samle og spre informasjon om forskning og god praksis fra Norge og utlandet. Stortinget vedtok 13.06.2013 en ny lov om forbud mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. Loven trer i kraft 01.01.2014.

130. Innsatsen fra frivillige organisasjoner har stor betydning både for bedringen i lhbt-personers rettigheter. Etableringen og utviklingen av organisasjonen Skeiv Verden (Queer World) har bidratt sterkt til synliggjøring av de spesielle utfordringene blant lhbt-personer med innvandrerbakgrunn og til at også denne gruppen nå har fått en trygg sosial arena der de kan møte andre som er i en liknende situasjon. Som del av gjennomføringen av regjeringens handlingsplan Bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LHBT) skal det i 2013 gjennomføres et eget prosjekt for å kartlegge forholdene blant lhbt-personer med innvandrerbakgrunn.

131. Utlendingslovens § 28 Oppholdstillatelse for utlendinger som trenger beskyttelse (asyl) omfatter søknader om beskyttelse der søkeren er lesbisk, homofil, bifil, trans- eller intersex-person (LHBTI) og anfører risiko for forfølgelse av den grunn. I instruks GI-07 av 29. juni 2012 har Justis- og beredskapsdepartementet instruert Utlendingsdirektoratet (UDI) om behandlingen av slike asylsøknader. Av instruksjonen følger blant annet at utlendingsmyndighetene ikke kan forvente, kreve eller legge til grunn at slike søkere ved retur vil tilpasse seg sosiale, kulturelle og lovfestede normer i det offentlige rom, eller skjule sin seksuelle identitet, for å unngå forfølgelse. De generelle retningslinjene for asylsaker som gjelder kjønnsrelatert forfølgelse er oppdatert. Instruksjonen og retningslinjene skal bidra til ytterligere å synliggjøre og styrke rettsvernet til asylsøkere som mener seg forfulgt på grunn av sin seksuelle orientering eller kjønnsidentitet. Utlendingsmyndighetene skal sikre en kjønns sensitiv tilnærming på alle stadier av saksbehandlingen.

Artikkel 6

132. Økt bevissthet på Norge som flerkulturelt samfunn i domstolene er pekt ut som satsingsområde i kompetansestrategien for domstolene og Domstoladministrasjonen for 2010-2015. Bruk av tolk inngår som permanent del av startkurset for dommere, og saksbehandlere i domstolene tilbys opplæring i bestilling av tolk og bruk av tolk ved fremmøteforkynning. I 2013 vil det bli arrangert to seminarer kalt "Rettsikkerhet i et flerkulturelt samfunn". Domstoladministrasjonen er videre i gang

med å utvikle en modell for lokal opplæring i domstolene som omhandler domstolene og møtet med det flerkulturelle samfunnet. Det bemerkes avslutningsvis at styrkingen av fornærmedes rettigheter i straffeprosesslovgivningen de siste årene bidrar til at både domstolene og påtalemyndigheten er bedre i stand til å ivareta også interessene til grupper av fornærmede med flerkulturell bakgrunn.

6A nummer 4

Romanifolket /taternes kulturfond

133. Det vises til Norges 19./20. rapport, avsnitt 256. Stiftelsen har nå fungert i over 5 år, og antallet organisasjoner som har representanter i styret, har økt fra 2 til 4. Stiftelsen har så langt tildelt over 5,2 mill kroner til i underkant av 100 forskjellige prosjekter. I 2013 vil stiftelsens vedtekter bli gjennomgått med sikte på å redusere bruken av midler til administrative formål.

Artikkel 7

7A nummer 1

Lærerutdanning

134. Vi viser til Norges 19. og 20 rapport, punkt 280. I løpet av 2010-2013 vil det være fastsatt nye nasjonale rammeplaner for samtlige lærerutdanninger. I en overordnet forskrift er fastsatt krav til kandidatens læringsutbytte ved bestått utdanning. Blant kravene er kompetanse til arbeid med flerspråklighet og flerkulturelle perspektiver i en skole med stort elevmangfold. GNIST er en statlig finansiert rekrutteringskampanje for å rekruttere flere til å søke lærerutdanningene. I tillegg til en breddekampanje, vil man i 2013 ha et særlig fokus på og målrettede tiltak for å rekruttere flere menn og personer med innvandrerbakgrunn til lærerutdanningene. I 2011 tildelte regjeringen ekstra ressurser til utdanning av tospråklige lærere til fire høyere utdanningsinstitusjoner. Flerkulturell pedagogikk og andrespråksdidaktikk skal ivaretas i de nye lærerutdanningene.

7A nummer 2

Skolens arbeid mot rasisme og antisemittisme

135. I Kunnskapsløftets kompetansemål og læreplaner er menneskerettigheter, rasisme og antisemittisme allerede godt forankret, men Kunnskapsdepartementet (KD) erkjenner at det kan være behov for å styrke lærernes kompetanse. KD er derfor i ferd med å utvikle et helhetlig opplegg for skolens arbeid mot antisemittisme og rasisme, blant annet på bakgrunn av anbefalinger i rapporten Det kan skje igjen. HL- senteret, Det europeiske Wergelandsenteret og Institutt for lærerutdanning og skoleforskning ved Universitetet i Oslo (ILS), har på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet utviklet et treårig opplæringstilbud for lærere, skoleledere og elever på ungdomstrinnet, for å forebygge antisemittisme, rasisme og udemokratiske holdninger (DEMBRA – Demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme). Opplæringstilbudet vil starte opp med en pilot i Oslo-skolen høsten 2013.

Hensikten er å styrke den demokratiske beredskapen og bidra til økt demokratisk og inkluderende samhandling i hele skolen. Gjennom dette prosjektet vil lærere og skoleledere blant annet kunne bli tryggere på å bistå i konfliktløsning mellom ulike elevgrupper. Prosjektet må sees som en del av Utdanningsdirektoratets helhetlige, femårige satsing med å skape et bedre læringsmiljø (Bedre læringsmiljø 2009-2014).

7B nummer 1

En inkluderende kultursektor

136. Meld St.10 (2011-2012) Kultur, inkludering og deltaking har som målsetting å bidra til en inkluderende kultursektor. En inkluderende kultursektor er en sektor der alle har like muligheter til deltaking og til å utvikle sine skapende ressurser, uavhengig av faktorer som sosioøkonomisk-, kulturell- eller religiøs bakgrunn eller funksjonsevne. Det sentrale tiltaket i meldinga knytter seg til styrking av styringsdialogen med offentlig finansierte kulturinstitusjoner og aktører.

Kulturdepartementet vil legge stor vekt på systematisk oppfølging av institusjonenes arbeid med inkludering og mangfold.

7 B nummer 2

Gáldu

137. Det vises til Norges 19./20. rapport, avsnitt 291. Gáldu ble evaluert i en ekstern rapport i 2012. Rapporten påpekte blant annet at det foreligger et behov for å tydeliggjøre hva som er senterets oppdrag, samt å utvikle konkrete mål og indikatorer for måloppnåelse. Den videre oppfølgingen av evalueringsrapporten er til vurdering i regjeringen.

7 B nummer 3

Minoritetsspråk

138. Det vises til Norges 19./20. rapport, avsnitt 294 - 295 og Norges femte periodiske rapport om gjennomføringen av Europeisk pakt om regions- eller minoritetsspråk (Språkpakten), som ble avgitt desember 2011. Samisk (nordsamisk, lulesamisk, sørsamisk), kvensk, romani og romanes er vernet gjennom pakten. Rapporten angir en rekke tiltak for videre arbeid med styrking av de ulike minoritetsspråkene, som en oppfølging av anbefalingene fra ministerkomiteen. Det vises til Handlingsplan for samiske språk, som er nærmere omtalt under anbefalingene fra Rasediskrimineringskomiteen (anbefaling 18). Samisk språknemnds mandat løp ut desember 2011. For å sikre fortsatt nordisk språksamarbeid, vedtok Samisk parlamentarisk råd (representanter for sametingene i Finland, Sverige og Norge) i juni 2012 å igangsette et prosjekt for å opprette et nordisk ressurscenter for samiske språk – Sámi giellagáldu. Prosjektperioden er på 1 ½ år fra januar 2013 til juni 2014.

139. Språkrådet arbeider med alle språk i Norge, også minoritetsspråk. Staben i språkrådet er nylig styrket med en medarbeider som særlig arbeider med nasjonale minoriteters språk.